

Participácia a priestory pre mladých

Výsledky kvalitatívnych konzultácií
VIII. Cyklu Európskeho dialógu
s mládežou

Katarína Čavojská
Rada mládeže Slovenska

Obsah

Úvod	2
1. O čom je VIII. cyklus Európskeho dialógu s mládežou.....	3
2. Metodológia	5
3. Zhrnutie	7
4. Výsledky konzultácií	12
4.1 Opatrenia na podporu vplyvu mladých na rozhodovacie procesy.....	12
4.2 Opatrenia na podporu vplyvu mladých z rôzneho sociálneho prostredia	17
4.3 Zvýšiť zastúpenie mladých vo voľbách, vo volených a rozhodovacích orgánoch.....	22
4.4 Mládežnícke priestory	27
4.5 Virtuálne priestory ako podpora participácie mladých.....	31
4.6 <i>Smart</i> práca s mládežou ako podpora participácie	36
4.7 <i>Informácie na podporu participácie priateľské k mladým</i>	37
5. Príloha 1 – Európske ciele mládeže	41
6. Príloha 2 – <i>Guide</i> : Pomocné otázky k diskusiám ku konzultačným otázkam	48
7. Príloha 3 – Socio-demografická štruktúra mladých zapojených do kvalitatívnych konzultácií.....	53

Úvod

Európsky dialóg s mládežou (predtým známy ako Štruktúrovaný dialóg) je dlhoročný projekt, ktorého cieľom je zapájanie mladých do tvorby politik na európskej úrovni. V roku 2020 sme sa spolu s Národnou pracovnou skupinou pre EDM zapojili už do jeho VIII. cyklu. Viac sa o projekte dozviete na stránke eudialogsmladezou.sk. V tomto dokumente približujeme priebeh prvej vlny konzultácií, tematické zameranie, priebeh ako aj výsledky diskusií s mladými, ktoré prebiehali naprieč celou krajinou.

Napriek zložitej situácii v dôsledku pandémie COVID 19 sa do konzultácií zapojili viac ako 3 stovky mladých. V diskusiách sa venovali rôznym témam, ktoré ich trápia v ich každodennom živote a zaslúžili by si väčšiu pozornosť zo strany politikov. Veríme, že si tento text nájde svojich čitateľov, a hlas mladých nakoniec bude nielen vypočutý, ale aj premietnutý do tvorby lepších politik pre všetkých.

Radi by sme touto cestou zároveň vyjadrili obrovské poďakovanie všetkým mladým, ktorí s nami spolupracovali ako facilitátori a facilitátorky diskusií, či už s rúškami počas komorných stretnutí vo svojich klubovniach alebo centrách, alebo bez rúšok v rozmanitých online rozhraniach. Bez Vás a Vášho nadšenia pre vec by Európsky dialóg s mládežou nebol možný.

V Bratislave, dňa 23.2.2021.

Projekt bol realizovaný vďaka finančnej podpore European Commission - Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA)

1. O čom je VIII. cyklus Európskeho dialógu s mládežou

Európsky dialóg s mládežou (EDM) (z angl. EU Youth Dialogue) je v našich podmienkach už tradičný nástroj, ktorý podporuje aktívnu účasť mladých ľudí (vo veku od 13 do 30 rokov) na veciach verejných. Mladí prostredníctvom facilitovaných diskusií formulujú návrhy a odporúčania, ktoré by mali politici zohľadniť pri tvorbe politiky. Je to zároveň účinný nástroj, ktorý slúži na mapovanie názorov a záujmov mladej generácie v krajinách EÚ vrátane Slovenska. Aj toto je spôsob, ako môže hlas mladých ľudí mať váhu v politickom rozhodovaní. Medzi kľúčové ciele EDM patrí snaha:

- podporiť účasť mladých ľudí na demokratickom živote v Európe,
- podporiť rovnú účasť mladých žien a mužov,
- zahrnúť rôzne názory a zabezpečiť aby všetci mladí ľudia mali možnosť prispieť k tvorbe politík,
- priniesť pozitívnu zmenu v politike pre mládež na lokálnej, regionálnej, národnej a európskej úrovni,
- posilniť občiansku angažovanosť mladých ľudí a zmysel spolupatričnosti vo vzťahu k spoločnosti a Európskej únii.

Aktuálny VIII. cyklus nie je primárne o počte zapojených, jeho ambíciou sú hĺbkové zmeny, ktoré sú potrebné na zlepšenia života mladých ľudí v Európe.

Všeobecné východiská VIII. cyklu

Hlavnou témou VIII. Cyklu je v poradí deviaty v rámci Európskych cieľov mládeže¹, pod názvom #9 *“Priestor a participácia pre všetkých”* pod hlavnou témou, ktorou je *„Európa pre mládež – mládež pre Európu: Priestor pre demokraciu a participáciu.”*² V tomto procese sa zameriame na konkrétne odporúčania ako zaviesť do praxe Európske ciele pre mládež na európskej, národnej, regionálnej a miestnej úrovni.

Demokracia, pluralita a aktívne občianstvo sú principiálne hodnoty Európskej únie. Medzi jej ďalšie kľúčové hodnoty patrí sloboda názoru, tolerancie a v neposlednom rade inklúzia všetkých občanov Európy. Demokracia však nemôže byť považovaná za niečo samozrejmé a potrebuje aby bola neustále ochraňovaná a podporovaná. Zvlášť v takých časoch, akými je aj dnešok poznačený pandémiou COVID-19.

Aktívne občianstvo mladých ľudí, ich zmysel pre iniciatívu a kreativita sú pre európsku demokraciu kľúčové. Mládežnícke organizácie, kultúrne a mládežnícke hnutia majú formatívny vplyv na politický a spoločenský rozvoj, ako sme videli napr., pri požiadavke na prijímanie opatrení proti klimatickej zmene. Aby mohli mladí ľudia prispieť pozitívne k dňaniu v spoločnosti, potrebujú priestor, kde si môžu trénovať na dennej báze demokratické princípy (ako napr. otvorenosť akceptácia odlišného názoru, kritické myslenie, poznanie rôznosti, vyjednávanie o riešení, reflexia vlastných skúseností apod.) môžu napomôcť budovať pocit seba-účinnosti, konať na základe vlastnej iniciatívy

¹ Prehľad Európskych cieľov mládeže uvádzame v Prílohe 1

² Z angl. Youth Goal #9 “Space and Participation for All” under the title “Europe for YOUth - YOUth for Europe: Space for Democracy.

a spolutvoríť všetky aspekty vlastného života (t.j. rodina, voľný čas, vzdelávanie, zamestnanie a podnikanie, životné prostredie, zdravie, kultúra, mobilita, digitálna oblasť, politika, spoločnosť).

Ako kľúčová sa potom ukazuje otázka, ako preniesť túto angažovanosť do zmysluplného vplyvu a rozhodovania či dokonca tvorby politiky, keďže v realite existujú bariéry, ktoré neumožňujú mladým ľuďom naplno participovať. Práve EDM predstavuje priestor pre participáciu, a preto by mal mať rozhodujúcu úlohu aj v tomto procese a zároveň by mal byť vzorovým príkladom hodným nasledovania.

Aj preto sa VIII. cyklus EDM zamerá na Európsky cieľ mládeže #9, ktorý sleduje práve zlepšenie mechanizmov pre participáciu mládeže a tvorbu (nových) priestorov pre participáciu mladých ľudí vo všetkých oblastiach života spoločnosti. VIII. cyklus zároveň tematicky nadväzuje na odporúčania predchádzajúcich cyklov.

Priebeh a téma VIII. Cyklu EDM

Európsky dialóg s mládežou kopíruje rotačný systém predsedníckych krajín v EU. V aktuálnom cykle tvoria predsednícke trio tri krajiny: Nemecko, Portugalsko a Slovinsko.

Na lokálnej a národnej úrovni prebiehajú v rámci EDM s mládežou stretnutia mladých ľudí, tzv. **kvalitatívne konzultácie**. Cieľom týchto konzultácií bolo zistiť názory a postoje mladých ľudí na konkrétne témy. Ako sme už spomenuli vyššie, pre tento cyklus sa predsednícke trio v spolupráci s mladými ľuďmi rozhodlo zamerať na Európsky cieľ mládeže #9 pod názvom „*Priestor a participácia pre všetkých*“. EDM prebiehal tak ako po minulé roky tiež tzv. kvantitatívnou formou a to prostredníctvom dotazníka, ktorý je zameraný na hlavnú tému VIII. cyklu. Dotazník bude v tomto cykle distribuovaný prostredníctvom online nástrojov v prvej polovici roka 2021. Príprava jazykových mutácií ako aj distribúcia je v tomto cykle riadená centrálné z Európskej komisie.

2. Metodológia

Pre zabezpečenie kvalitatívnych konzultácií bol Národným pracovným skupinám zaslaný manuál, ktorý popisuje odporúčané techniky na ich realizáciu. VIII. cyklus však zároveň rámcuje vážna pandemická situácia, ktorú centrálné pokyny brali do úvahy, a k dispozícii sú aj odporúčania a pokyny ako zabezpečiť vysokú kvalitu a participatívnosť konzultácií aj za týchto podmienok, keď dominantný spôsob sociálnej interakcie prebieha v online prostredí.

Pod kvalitatívnymi konzultáciami treba chápať diskusné stretnutia vedené moderátorom (facilitátorom). V skupine diskutuje približne 10 – 12 osôb. Pričom jeden moderátor môže zorganizovať aj viacero takýchto stretnutí. Odporúčané teda boli osobné stretnutia, tieto sa však uskutočnili v menej ako tretine prípadov. V období realizácie konzultácií na Slovensku nebolo možné fyzické stretnutie viac ako 6 osôb. Epidemiologickej situácii a platným obmedzeniam sme preto prispôbili aj odporúčanie uskutočniť tieto aktivity online. Z hľadiska spektra konzultačných techník sme moderátorom odporúčali využitie metódy fokusovej skupiny alebo diskusnej skupiny. Rozdiel medzi týmito dvoma nástrojmi v tomto prípade spočíval vo výsledku. Zatiaľ čo fokusové skupiny boli zamerané na zistenie celého spektra názorov a postrehov účastníkov, v diskusných skupinách moderátor viedol diskusiu ku konsenzu o návrhu napr. riešení vybraných problémov. V realizovaných konzultáciách prevažovali ako technika fokusové skupiny.

Celkovo sa uskutočnilo 27 online diskusií. Moderátori mohli využiť aj tzv. hybridné stretnutia, ktoré sú kombináciou offline aktivity a online nástrojov. Takýmto spôsobom je možné širšie zapojenie účastníkov do diskusie. Hybridný model je však nepomerne náročnejší na zabezpečenie rovnakých možností zapojenia pre účastníkov online aj offline. Takúto formu počas konzultácií nakoniec nevyužil nikto. Celkovo sa do kvalitatívnych konzultácií zapojilo 343 mladých z rôzneho prostredia a s rôznym zázemím. Socio-demografická štruktúra zapojených mladých je uvedená v Prílohe 3. Kvalitatívne konzultácie prebiehali od novembra 2020 do januára 2021.

Štruktúra kvalitatívnych konzultácií z hľadiska formy konzultácie:

Offline diskusné stretnutia	9
Celkový počet zúčastnených	48
Online diskusné stretnutia	27
Celkový počet zúčastnených	295
Celkový počet konzultácií	36
Celkový počet zapojených mladých do konzultácií	343

Konzultačné stretnutia viedli moderátori resp. facilitátori väčšinou z rôznych mládežníckych organizácií resp. organizácií pracujúcich s mládežou v SR. Zapojili sa tiež študenti zo Žiackych školských rád, ako aj mladí, ktorí pôsobia v mládežníckych centrách a nízkoprahových centrách pre mladých. Každý moderátor absolvoval pred konzultáciami online školenie ktoré viedol tím RmS. Na školení boli poskytnuté informácie o obsahovej a technickej stránke konzultácií, ako aj potrebné otázky súvisiace s manažmentom celého procesu. Zdôraznené boli tiež princípy participácie, ktoré sú kľúčové pre celý proces EDM. Každý moderátor po uskutočnení svojej konzultácie vypracoval zápis, ktorý následne doručil RmS. Na základe analýzy obsahu týchto zápisov RmS následne vypracovala nasledujúce zistenia ako aj odporúčania, ktoré boli odovzdané pre zapracovanie na európskej úrovni. Výstupy a návrhy zozbierané počas konzultácií teda budú slúžiť primárne ako informačné podklady pre tvorbu budúcich dokumentov, záverov a uznesení Rady EÚ vo vzťahu k politikám zameraným na mládež.

Pre konzultácie boli stanovené nasledujúce rámcové okruhy konzultačných otázok. Facilitátorom bol zároveň vzhľadom na ich zložitnosť poskytnutý *guide* (pomocné otázky), ktorého plné znenie je

v Prílohe 2. Facilitátori si pre svoje konzultačné stretnutie vybrali minimálne jednu otázku, ak bol v skupine záujem, mohli sa venovať aj viacerým konzultačným otázkam.

Konzultačné otázky pre kvalitatívne konzultácie

a/ Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo mladým ľuďom umožnené ovplyvňovať politiku a rozhodovacie procesy na všetkých úrovniach?

b/ Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bol mladým ľuďom z rozličného prostredia umožnený prístup do rozhodovacieho procesu?

c/ Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo možné zvýšiť zastúpenie mladých ľudí v zastupiteľských a volených orgánoch?

d/ Aký druh fyzického vybavenia a infraštruktúry by mal byť dostupný pre mladých ľudí a aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo možné zaistiť, že budú autonómne, otvorené, bezpečné a dostupné?

e/ Ako môžu byť využité virtuálne priestory a nástroje za účelom zvýšenia participácie mladých ľudí?

f/ Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo možné rozvíjať tzv. *smart* prácu s mládežou tak, aby vhodne podporovala participáciu mladých ľudí?

g/ Aké opatrenia by mali byť implementované, aby bolo možné zaistiť pre mladých ľudí prístup k *youth-friendly*, relevantným a komplexným informáciám na to, aby mohli participovať v rozhodovacích procesoch a v spoločnosti vôbec?

V nasledujúcom texte prinášame zistenia, ktoré sú výsledkom analýzy výstupov z jednotlivých konzultácií. Zistenia získané týmto spôsobom nie je možné zovšeobecniť na celkovú populáciu mladých, vypovedajú hlavne o mladých, ktorí sa konzultácií zúčastnili. Cieľom konzultácií bolo v prvom rade zistiť čo najširšie názorové a skúsenostné spektrum, tak ako ho reflektujú samotní mladí ľudia v participatívnom procese.

3. Zhrnutie

Opatrenia na podporu vplyvu mladých na rozhodovacie procesy

Jednou z najväčších prekážok mladých na Slovensku pri vstupe do rozhodovacích procesov je nedostatočná občianska pripravenosť. Zlyháva systém formálneho vzdelávania, občianske vzdelávanie je teoretické, neumožňuje efektívny rozvoj občianskych zručností. Školy sú „z definície“ apolitické, čo vytláča akúkoľvek možnosť diskusie o politických ale i občianskych témach. Neformálne vzdelávanie dokáže tieto nedostatky suplovať, podľa mladých však nemá dostatočnú spoločenskú vážnosť na to, aby zručnosti takto získané boli aj uznávané. Podobný je často aj osud žiackych školských rád a mládežníckych parlamentov. Mladí v nich vidia potenciál nadobudnutia mnohých zručností potrebných pre participáciu. Ani tie však nie sú často brané dospelými tak vážne, ako by mali byť. Znalosti o politike si potom mladí osvojujú hlavne od rodičov a z internetu. Chýba im predovšetkým priestor na diskusiu (a to nielen o politike).

Politiku vnímajú ako nudnú a často nezrozumiteľnú až odťažitú záležitosť dospelých. Potrebujú vysvetlenie prečo je spoločenská angažovanosť a politika dôležitá, aké sú ich benefity ale i riziká. Uvítali by zmenu komunikácie politikov voči mladým, v súčasnosti je podľa nich politika od sveta mladých „odtrhnutá“ obsahovo ako aj komunikačne. Volajú po zmene, politiku treba mladým priblížiť, mala by byť podľa nich prezentovaná modernejšie, prístupnejšie, či „viac sexy“. A malo by sa to diať v prvom rade v škole alebo prostredníctvom sociálnych sietí. Schvaľujú viac mladých v politike, má sa tak podľa nich diať s podporou starších a skúsenejších odborníkov. Dôležité je tiež viesť politikov k zodpovednosti za tvorbu politík voči mladým ľuďom, ideálne prostredníctvom verejných diskusií politikov s mladými ľuďmi.

Preferované témy pre zapájanie z pohľadu mladých sú aktuálne ochrana životného prostredia, kultúra a šport. Podstatné pre zapojenie je ale nielen téma. Mladí preferujú aktivity, ktoré majú motivačný efekt, sú „akčné“ a výsledok „instantný“, resp. dopad týchto aktivít je zřejmý a viditeľný a v krátkom časovom horizonte, čo práve aktivity v oblasti športu a kultúry prinášajú najčastejšie. Z iných tém boli označené ešte aj ľudsko-právne témy, témy duševného zdravia či oblasť medzinárodnej politiky.

Navrhané opatrenia zo strany mladých potom smerovali hlavne k zlepšeniu dostupnosti kvalitnej občianskej prípravy vo formálnom a neformálnom vzdelávaní, k dostupnosti kvalitných a spoľahlivých informačných zdrojov, k posilneniu zastupiteľských orgánov mladých (žiacke školské rady, mládežnícke parlamenty, vytvorenie národného zastupiteľského orgánu mladých) ale aj k potrebe podpory konzultačných aktivít na lokálnej, regionálnej a národnej úrovni.

Opatrenia na podporu vplyvu mladých z rôzneho sociálneho prostredia

Najsilnejším znevýhodňujúcim faktorom mladých ľudí vo vzťahu k dospelaj populácii je na základe zistení z konzultačných stretnutí predovšetkým nízky vek. Spolu s nedostatočnými občianskymi kompetenciami je potom prístup k rozhodovaniu principiálne ohrozený. Mladí však hovorili aj o tom, ako vnímajú celospoločenskú klímu. Podľa nich je v našej spoločnosti celkovo malá miera slobody rozhodovania aj o vlastných životoch, navyše v súčasnosti posilnená pandemickou situáciou. Politika a politické procesy sú potom v tomto kontexte vnímané ako „nekonečne“ vzdialené ich každodennému životu. Pandemické opatrenia rezonovali v diskusiách pri tejto téme takmer pri každej otázke. Mladí boli v čase konzultácií doma už mesiace, často len na online vzdelávaní (mnohí ani to nie), bez kontaktu s rovesníkmi či inými osobami, ako najbližšou rodinou. Mladí otvorene hovorili o svojej sociálnej situácii, ktorá sa pre mnohých stala sociálnou izoláciou. Hovorili tiež o rovesníkoch, ktorí zažívali sociálnu izoláciu už pred pandémiou, no v dôsledku pandémie sa táto izolácia ešte viac

prehlbila. Kvôli tejto uzavretosti už teda vôbec nevyhľadávali, resp. ani nemali možnosť vyhľadávať príležitosti na rozvoj mimo školského prostredia.

Okrem veku ako znevýhodňujúceho faktora hovorili mladí o tom, že na Slovensku sú najviac ohrození tí, ktorí majú nejaké znevýhodnenie alebo sa nejakým spôsobom odlišujú od iných (napr. *ľudia so zdravotným postihnutím, deti z detského domova, Rómovia, ľudia inej farby pleti, ľudia s duševným ochorením* ale tiež *sexuálne menšiny*). Znevýhodnenie potom spočíva v tom, že takíto mladí ľudia nemajú prístup k príležitostiam ako bežný mladý človek, nemajú priestor na sebarealizáciu alebo sa stretávajú s negatívnymi predsudkami, tie ich potom významne „demotivujú“ v angažovaní. Medzi ohrozené či znevýhodnené skupiny zaradili mladí aj ženy.

Mladí ľudia veľmi citlivo reflektovali nerovnosti či rozdiely v možnostiach a príležitostiach spôsobené rozličným prostredím, ktoré často krát predstavuje limity pre plnohodnotnú komunikáciu či spoluprácu. Okrem regionálnych alebo socioekonomických rozdielov však venovali veľkú pozornosť aj rozdielom v dôsledku rozdielneho prístupu k digitálnemu vybaveniu (zariadenia a internetové pripojenie). Zatiaľ čo v minulosti boli prekážkou pre mladých z vidieka nedostatočná dopravná infraštruktúra, v súčasnosti sa rovnako fatálnou stáva nedostupnosť internetového pripojenia pre zapojenie mladých do formálneho a neformálneho vzdelávania, ale aj pre akúkoľvek ďalšiu participáciu napr. na rozhodovacích procesoch.

Mladí z rôznych znevýhodňujúcich prostredí uvádzali aj ďalšie bariéry aktívneho zapájania sa okrem predsudkov a stereotypov, a to: nedostatok informácií či zručností, nedostatočné sebavedomie a nepochopenie rodičov, ktorí kladú na prvé miesto školské výsledky. Aktivity, ktoré robí mladý človek „zadarmo“, sú hlavne v nepriaznivých socio-ekonomických podmienkach vnímané ako prekážka možnosti privyrobiť si. Prekážku však vidia aj v celkovej politickej klíme. Podľa nich sme každý deň svedkami, že odborníci sú prizývaní do diskusie o politických rozhodnutiach, na výslednú podobu politického rozhodnutia však majú malý, alebo žiaden vplyv. Ak nemajú slovo odborníci „kto bude počúvať mladých?“

Návrhy opatrení, ktoré by mohli zlepšiť postavenie mladých z rôznych znevýhodňujúcich prostredí, potom smerovali k potrebe podpory mládežníckych lídrov ako pozitívnych vzorov pre mladých, podpory zapájania mladých z rôzneho prostredia do tvorby politik, ktoré sa ich týkajú na lokálnej úrovni, ale aj do rozhodovacích procesov na školách. Okrem toho odporúčali komunikáciu politikov priateľskú mladým, otvorené a dostupné informácie pre mladých ale aj podporu viac či menej formálne organizovaných štruktúr pre mladých či podporu spoločných aktivít v komunitách s cieľom prekonávania vzájomných bariér a predsudkov. Navrhovali tiež online kampane, konzultačné procesy s mladými z rôznych prostredí, zisťovanie záujmov, preferencií a potrieb mladých prostredníctvom online konzultačných nástrojov apod.

Zvýšiť zastúpenie mladých vo voľbách, vo volených a rozhodovacích orgánoch

Táto téma rezonovala v konzultáciách v najväčšej miere. Obsahovo aj pri tejto otázke dominovala téma predsudkov majoritnej dospelšej generácie voči mladým. Mladí majú pocit, že ich názor „spoločnosťou dospelých“ nie je braný úplne vážne a nemajú podľa nej dostatok skúseností na to, aby mohli zasahovať do spoločenského diania. V dôsledku takto nastavených „nepísaných pravidiel hry“, je zastúpenie mladých ľudí v zastupiteľských a volených orgánoch veľmi nízke. Vadí to nielen na národnej úrovni, ale aj na komunálnej úrovni. Okrem toho si všimli, že aj to málo mladých politikov sú prevažne muži a tiež, že medzi politikmi prakticky úplne chýba zastúpenie menšín.

Politiku vnímajú negatívne, zdá sa im „špinavá“ a to hlavne v slovenských podmienkach. Aktuálna politická situácia v nich vyvoláva ešte väčšiu nedôveru voči politike ako kedykoľvek predtým. Pandemická politická frustrácia sa aj pri tejto téme vinie vyjadreniami ako červená niť. Na druhej

strane však mladí upozornili aj na to, že pokiaľ bude politika prezentovaná len v negatívnych farbách, nebude pre mladých atraktívna nikdy. Potrebné je preto zatraktívniť politiku pre mladých pomocou vhodných komunikačných prostriedkov.

Aby mohlo byť viac mladých v politike je nevyhnutné „zmeniť pravidlá hry“, v prvom rade je potrebná zmena negatívnych postojov voči mladým, ktoré ich hodnotia ako nekompetentných. Mladí konštruktívne uvádzajú potrebu vlastnej prípravy na takéto aktivity, ale tiež podpory dospelých. Diskutovalo sa o zavedení kvót pre mladých, o obmedzení možnosti vykonávať funkčné obdobie maximálne 2 krát za sebou. Zaznel tiež návrh uvádzať kandidátov na kandidátkach bez uvedenia veku. Medzi návrhmi bolo tiež vytvorenie politickej strany, ktorá sa zameria na potreby mladých, alebo zahrnutie agendy pre mladých do programov existujúcich politických subjektov. Vnímajú ako dôležitú politiku omladiť, nie vytlačením starších ale spoluprácou so staršími (napr. na princípe „Adoptuj si svojho poslanca“). Cestou ako zblížiť politikov a mladých môžu byť aj poradné orgány mladých pri verejných inštitúciách.

Medzi návrhmi a odporúčaniami zaznievalo opäť hlavne volanie po posilnení občianskej výchovy na školách, posilnenie sektora neformálneho vzdelávania a mládežníckych organizácií, ale aj potreba podpory spoločných „medzigeneračných“ aktivít s cieľom búrania predsudkov a stereotypov.

Mládežnícke priestory

Na Slovensku je vážny nedostatok tzv. mládežníckej infraštruktúry v podobe priestorového vybavenia, čím myslíme priestory pre mladých ako sú napr. rôzne centrá alebo kluby. Mladí chcú byť aktívni, chcú sa zapájať, no potrebujú priestory ktoré by zastrešili ich aktivity. A to doslova, pretože na stretnutia im často ostane len lavička v parku. Vo svojich obciach dokážu identifikovať nevyužívané priestory, ktoré by mohli byť takto využívané. Upozorňujú, že na mladých sa v mestách a obciach často zabúda. Spomenuté boli dokonca konkrétne príklady, keď takéto vybavenie chýba aj v urbanistických či územných plánoch miest a obcí. Iným príkladom je, že s takýmito zariadeniami sa ráta, no chýbajú finančné prostriedky v rozpočtoch miest a obcí na zabezpečenie ich prevádzky. Zásadným problémom je chýbajúci systém finančnej podpory na kontinuálnu systematickú činnosť takýchto zariadení. Aktuálne centrá existujú hlavne na základe financovania prostredníctvom grantov, ktoré zvyčajne neumožňujú platiť zamestnancov. Pri diskusii s mladými, ktorí majú skúsenosti s takýmto typom zariadení, sa objavilo aj upozornenie na problém nízkej miery mladých zapojených do manažovania takýchto priestorov.

Mládežnícke priestory by mali byť multifunkčné čo do spektra možných aktivít, ale aj technických riešení, aby mohli zodpovedať potrebám často až protikladných skupín mladých (napr. mladé mamičky vs. tínedžeri). Mali by zohľadňovať aspekt nízkoprahovosti pri využívaní priestorov (používanie techniky, rezervačný systém, apod.). Pre sprístupnenie širokému okruhu mladých navrhli mladí napr. využívať systém zonácie, ktorý priestor člení na základe rozličnej miery záujmu o zapájanie do aktivít, na škále od pasívneho diváka až po organizované krúžky či vzdelávacie podujatia.

Virtuálne priestory ako podpora participácie mladých

Téma opätovne rezonovala aj medzi mladými zo znevýhodneného prostredia, predovšetkým z vidieka. Všimli si hlavne rozdiely, ktoré spôsobuje priestorová izolácia príznačná častejšie hlavne pre vidiecke sídla v porovnaní s mestskými sídlami. Osobitnú pozornosť potom venovali mladí hlavne téme digitálnej nerovnosti, spôsobenej nedostupnosťou pripojenia na internet danou socio-ekonomickými dôvodmi. Práve kvalitné internetové pripojenie umožňuje prekonávať mnohé priestorové bariéry, je komunikačným prostriedkom, zdrojom informácií ale aj príležitosťou pre

zdieľanie rovesníckych aktivít. Mladí zhodne volajú po potrebe modernizácie inštitúcií, opakovane navrhujú prenos ich aktivít ako aj komunikácie do online prostredia, vďaka čomu sa stanú pre mladých dostupnejšími. Navrhujú tiež online prenosi z mestských/obecných zastupiteľstiev, ktoré takto priblížia svoju činnosť občanom.

Celkové hodnotenie je, že virtuálne priestory sú málo inkluzívne ale aj málo participatívne. Pochybnosti sú aj o ich bezpečnosti. V tomto prípade mladší majú väčší pocit bezpečia na internete ako starší diskutéri. Medzi navrhovanými opatreniami rezonuje najviac potreba systematických aktivít v boji proti dezinformáciám (penalizácia, regulácia negatívnych prejavov apod.). Zaznel tiež návrh vytvorenia bezpečného internetového informačného prostredia (jednoduché a zrozumiteľné informácie pre mladých napr. aj o politike apod.) pre mladých, ktoré by bolo dostupné napr. na základe ISIC karty. Zásadne chýba mladým vzdelávanie v týchto témach.

Smart práca s mládežou ako podpora participácie

Otázka zameraná na podobu práce s mládežou pomocou *smart* (či online) nástrojov na participáciu je ešte zložitejšia na uchopenie, ako diskusia o participácii vo virtuálnych priestoroch. Napriek tomu diskusia sa týkala hlavne digitálnych technológií, ktoré sú podľa mladých „kľúčom k aktívnemu zapájaniu v spoločnosti“. Čo sa týka práce s mládežou, pre jej podporu v online priestore by pomohli online tutoriály, besedy, ale i virtuálne miestnosti pre uskutočnenie rôznych aktivít napr. online kluby apod.

Informácie na podporu participácie priateľské k mladým

Téma informácií poskytovaných spôsobom priateľským k mladým ľuďom rezonovala opakovane takmer pri všetkých diskutovaných témach. Účastníci a účastníčky diskutovali hlavne o forme poskytovaného obsahu, ale aj o komunikačných kanáloch, prostredníctvom ktorých by takéto informácie mali prúdiť k mladým ľuďom. Celkovo potom upozorňujú na potrebu zlepšenia informovanosti mladých ľudí, ako aj komunikácie takéhoto obsahu prostredníctvom sociálnych sietí. Dobre podaný obsah podľa nich môže zaujať a priťahovať pozornosť aj k takým odťažitým témam, akou sa môže zdať mladým participácia.

Ako najdôležitejšia sa opätovne ukazuje potreba vzdelávania mladých nielen v oblasti participácie ale aj v oblasti informačných nástrojov na internete. Svet rozhodovacích procesov a participácia na nich je mladým často veľmi vzdialená, málo zrozumiteľná či pochopiteľná. Preto v diskusii nehovoria len o samotnej participácii, ale navrhujú tiež semináre, prezentácie ale aj neformálne podujatia a workshopy, ktoré by boli spojené s možnosťou nahliadnuť do verejného života z riadiacej pozície a takto ju bližšie spoznať.

Ako dôležité komunikačné kanály sú podľa mladých potom prirodzene tie, ktoré sú im blízke, teda hlavne sociálne siete. V tomto smere opakovane zaznieva význam influencerov, ako tých, ktorí prinášajú témy a aktivity mladým. Mladí majú pocit, že majú ľahký prístup k informáciám. Vyjadrili sa, že im to pomáha pri plnení školských úloh i pri realizácii vlastných záľub a voľnočasových aktivít. Radi sa zapájajú do aktivít, radi vyjadria vlastný názor, ak je o to záujem. Hoci život mladých ľudí je v súčasnosti vyplnený online aktivitami, ktoré sú niekedy vyčerpávajúce (napr. dištančné vzdelávanie), preferovaný spôsob ako sa dostať k informáciám ostáva naďalej online. Vo virtuálnom priestore však narážajú hlavne na prebytok informácií, z ktorých majú problém si vybrať (hlavne tí mladší) či selektovať, čo ešte je užitočné a čo už nie.

Dostupnosť informácií v online priestore najčastejšie súvisí s **technickými možnosťami** obce/ mesta, kde mladí bývajú. Vo všeobecnosti možno skonštatovať, že digitalizácia a prístup na internet sú na pomerne vysokej úrovni. Podľa vyjadrení mladých ľudí je tu však priestor na zlepšenie. Najhoršie je

podľa nich situácia v sociálne znevýhodnených rodinách, ktorých nie je (hlavne) v rómskej komunite málo.

4. Výsledky konzultácií

4.1 Opatrenia na podporu vplyvu mladých na rozhodovacie procesy

Čiastkový cieľ	Zaistiť, aby mladí ľudia mali adekvátny vplyv na všetky oblasti života spoločnosti a všetky súčasti rozhodovacieho procesu, od nastavenia agendy až po implementáciu, monitoring a evaluáciu prostredníctvom dostupných mechanizmov a štruktúr, ktoré sú priateľské k mládeži, zaistiť aby politiky zodpovedali potrebám mladých ľudí
Konzultačná otázka	a/ Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo mladým ľuďom umožnené ovplyvňovať politiku a rozhodovacie procesy na všetkých úrovniach?

Zhrnutie výstupov diskusií

(Tému konzultovalo 7 konzultačných skupín)³

„Na to, aby bolo možné mladým ľuďom ovplyvňovať politiku, rozhodovanie či presadiť nejakú zmenu je potrebné zmeniť prístup k mladým ľuďom, nespochybovať ich.“

„Politici by mali mať záujem rozprávať sa s mladými ľuďmi.“

Najväčšou prekážkou pre ovplyvňovanie politiky a rozhodovacích procesov je z pohľadu mladých ich nedostatočné občianske vzdelávanie. O potrebe resp. nedostatočnej príprave na škole v tejto oblasti pritom mnohí začali uvažovať až po jej skončení, keď im praktický život začal prinášať situácia, pre ktoré im chýbali vedomosti, či zručnosti. Podľa mladých, ktorí diskutovali na konzultáciách, zlyháva v prvom rade škola. Táto situácia bola reflektovaná vo všetkých diskutujúcich skupinách, mladí zároveň zdieľali často svoje zlé skúsenosti z vyučovania z týchto predmetov. Predmety ako **občianska náuka** či **etická výchova** hodnotia ako vysoko **nepostačujúce** nielen čo do obsahu, ale často aj čo do „výkonu“ zo strany učiteľov. Na hodinách občianskej náuky je podľa diskutujúcich osnova zostavená veľmi teoreticky, žiaci a študenti sa nedostávajú k praktickým informáciám, ktoré by využili napríklad pri participácii. V najextrémnejšej podobe sa z občianskej náuky stala voľná hodina, resp. hodina, ktorá vôbec nebola venovaná príslušnému učivu. Vo väčšine škôl sa to nedeje aj z toho dôvodu, že škola „má byť apolitická“. Táto apolitickosť potom vedie v praxi k tomu, že sa učitelia vyhýbajú aj základným faktom dôležitým pre nadobudnutie občianskych kompetencií. Mladí si zároveň uvedomujú, že hovoriť o politických témach bez presadzovania svojho názoru je veľmi ťažké.

Praktickým **dôsledkom nedostatočného vzdelávania v občianskych témach** je potom to, že mnohým ich rovesníkom chýbajú základné informácie napr. o volebnom systéme, ako funguje vláda, či parlament, **nepoznajú svoje práva** ale **ani povinnosti**. Vedomí si takejto generačnej neinformovanosti potom mladí v diskusii formulovali striktný nesúhlas s posunutím volebného práva

³ Pri každej konzultačnej otázke uvádzame aj počet skupín, ktoré sa téme vo svojej diskusii venovali. Vzhľadom na to, že skupiny mohli diskutovať aj viac ako o jednej konzultačnej otázke, súčet takto konzultujúcich je vyšší ako počet zorganizovaných konzultačných stretnutí.

do nižšieho veku. V inej skupine však bolo práce zníženie vekovej hranice pre možnosť účasti vo voľbách na 16 rokov menované medzi odporúčaniami, ako nepriaznivú situáciu zvrátiť.

Spontánne boli spomenuté ako užitočné **žiacke školské rady alebo mládežnícke parlamenty**. Jedným dychom však upozorňujú, že tieto inštitúty nemajú medzi dospelými takú vážnosť, ako by mali mať. Pravdepodobne to však súvisí aj s iným, všeobecným pocitom, že názor mladých ľudí (naprieč spoločnosťou) nie je „braný vážne“. Napriek tomu je to podľa diskutujúcich užitočný nástroj, ktorý dáva mladým možnosť pochopiť riadenie, uchopiť moc, byť súčasťou diania a ovplyvniť veci.

Svoje miesto má v tomto systéme aj **neformálne vzdelávanie**, toto však podľa účastníkov a účastníčok konzultácií nie vždy požíva spoločenskú vážnosť, hoci by malo. Svoj význam nadobúda práve v procese nadobúdania občianskych kompetencií, keď mnohí mladí v tomto prostredí nadobúdajú zručnosti ale tiež prehľbujú záujem o politické témy. Vďaka takejto príprave sú podľa vlastných slov potom menej ovplyvniteľní pri voľbách napr. populistickou ponukou.

Časť diskutujúcich uvádzala, že znalosti o politike získavajú hlavne od **rodičov**. Ani tí však bežne o zapájanie mladých do rozhodovacích procesov so svojimi deťmi nekomunikujú, a to ani v prípadoch, ak išlo o politicky aktívnych rodičov (napr. v komunálnej politike).

Získavať zručnosti a znalosti z tejto problematiky sa určite dajú prostredníctvom **internetu**, ktorý však nie vždy predstavuje objektívny a bezpečný informačný zdroj. Mladí pripúšťajú, že im často nič iné neostáva, no sami preferujú ako riešenie, keby mali mladí ľudia niekoho, kto sa tejto tematike rozumie a bližšie je vysvetlí.

Mladým tiež chýba **priestor na diskusiu**, kde by sa o politike mohli rozprávať, a to na základe faktov a v bezpečnej atmosfére. Na základe svojich skúseností deklarujú, že škola neposkytuje takéto možnosti. Podobne je to aj v prípade rodinného prostredia. Zároveň si nevedia predstaviť ani konštruktívnu diskusiu na internete. Prostredie neformálneho vzdelávania žiaľ nie je dostupné pre všetkých, vzhľadom na limity organizácií, ktoré v tejto oblasti pôsobia. No ukázať mladým ľuďom, čo všetko môžu dosiahnuť tým, že budú hovoriť vlastný názor a ostatní tieto názory vypočujú a zrealizujú je pre ich budúcnosť ako aktívnych občanov podľa ich vlastných slov priam kľúčové. Opakovane deklarujú pocit, že **názory mladých** (naprieč spoločnosťou) **nie sú brané vážne**.

Ako priblížiť politiku mladým ľuďom

Politika je pre mladých často aj v dôsledku vyššie spomenutých nedostatkov systému vzdelávania vzdialená, neznáma, nezrozumiteľná a trochu nudná záležitosť „dospelých“. Mladí preto potrebujú v prvom rade **porozumieť, ako je politika prepojená s ich každodenným životom**. Potrebujú tiež dostať vysvetlenie, prečo je dôležitá spoločenská angažovanosť a politika, aké sú ich benefity, ale i riziká. Pomohlo by, keby v škole mohli s učiteľmi diskutovať aj o novej legislatíve, či rozhodnutiach prijímaných vládou. Dôležitá je motivácia, osvojenie postoja, že majú možnosť politiku ovplyvňovať a tiež osvojiť si zručnosti, ktoré sú dôležité aby tento postoj mohli premietnuť do konkrétneho konania („*aby sa stali súčasťou rozhodovacieho procesu*“). Mladí volajú po zmene, politika by mala byť ich rovesníkom prezentovaná „modernejšie, prístupnejšie, či viac „sexy“, aby sa stala pre nich prístupnou. Miesta, kde by sa tak malo diať, sú tie, kde sa mladí prirodzene zhromažďujú, teda škola ale aj sociálne siete.

Z politického života sa cítia byť vylúčení aj preto, lebo sa podľa nich venuje „hrstka politikov“, v pomerne vysokom veku. Pomohlo by preto, ak by politika bola tvorená aj zástupcami iných vekových kategórií. **Viac mladých v politike** je určite dobrá cesta, diskutujúci však zhodne v diskusii deklarovali, že sa tak má diať s podporou starších, či skúsených odborníkov. Dôležité je tiež viesť

politikov k **zodpovednosti za tvorbu politik voči mladým ľuďom**, ideálne prostredníctvom verejných diskusií s mladými. Ďalšími nástrojmi sú občiansky aktivizmus a protesty, do ktorých sa mladí môžu sami zapojiť. Účinná môže byť podľa mladých aj politická satira („Zomri“), či komentáre na sociálnych sieťach. Ale samozrejme, pripomínané boli aj tradičné a štandardné nástroje ako je hmotná zodpovednosť politikov za ich rozhodnutia, funkčná polícia a prokuratúra, či efektívna informatizácia a transparentnosť štátu voči občanom.

Témy, ktoré mobilizujú k zapájaniu mladých

Viditeľnosť, efektivita, dopad a akcia sú hlavné požiadavky na iniciatívu, do ktorej sú ochotní sa mladí zapojiť. Téma sa z tohto uhla pohľadu javí ako druhoradá. Potrebné je pre nich nebyť do počtu, ale byť plnohodnotným prvkom takejto iniciatívy. Dôležité je tiež možnosť dostať pozitívnu spätnú väzbu. Autentickosť a úprimnosť sú potom podľa nich kľúčové atribúty pre úspech zapojenia, bez ohľadu na to, v akej oblasti:

„Podieľať sa v daných oblastiach, témach, skupinách čo najviac a naplno, zapájať sa do diania a čo najviac sa snažiť pomôcť a spraviť (a) hlavne to robiť s radosťou“.

Preto je pochopiteľná inklinácia k takým oblastiam, kde je výsledok viditeľný veľmi rýchlo. V tomto kontexte sa na čelo dostali témy, ktoré v sebe majú schovaný aj okamžitý dopad aj pozitívnu emóciu, a to sú ekologické témy resp. **ochrana životného prostredia** (iniciatívy ako Fridays for Future, Mladí za klímu, Upracme Slovensko apod.), **kultúra** resp. aktivity či eventy v oblasti kultúry alebo **športové aktivity**.

Istú mieru atraktivity pre mladých však majú aj témy, ktoré „idú na telo“, resp. korepošponujú s aktuálnymi spoločensko-politickými problémami, či „horúcimi témami“, ako napr.

- **Ľudskoprávna agenda** (práva žien, protifašistické hnutie, práva menšín, apod.)
- **Duševné zdravie** (nedostatočne reflektovaná téma vo vzťahu k mladým, chýba vzdelávanie na školách, pochopenie závažnosti problémov žiakov zo strany učiteľov, odstraňovanie stigmy, ale aj zapájanie do iniciatív MNO aktívnych v tejto oblasti)
- **Politika** resp. **medzinárodná politika** (podpora modelových zasadnutí parlamentov, OSN, podpora účasti na projektoch ako *Rozhoduj o Európe, Create and Control* apod.).

Návrhy a odporúčania, ktoré vzišli z konzultácií

V tomto prípade bolo spektrum odporúčaní pomerne široké, pričom väčšina smerovala k zlepšeniu vzdelávania a informovania o témach:

- Občianske vzdelávanie a podpora „politického povedomia“ na školách, napr. zmena osnov občianskej náuky, vyučovací predmet zameraný na politiku a politické systémy, kvalitná príprava učiteľov, aby dokázali viesť tému objektívne, apod.;
- Kvalitné a dostupné informačné zdroje pre mladých o tom, ako sa môžu mladí ľudia zapájať do rozhodovacieho procesu (podcasty, webináre, portály);
- Podpora konzultačných aktivít s mladými pri tvorbe lokálnej politiky (komisie, poradné orgány pri samospráve apod.);
- Vytvorenie zastupiteľského orgánu mladých ľudí na národnej úrovni, ktorého úlohou by bolo spolupracovať pri tvorbe politík;
- Podpora mládežníckych parlamentov a žiackych školských rád v zmysle posilnenia ich vážnosti (nie len formálny inštitút, ale skutočné zapojenie do rozhodovania o relevantnej agende);

- Vytvoriť centrá pre mladých (vzdelávanie aj o politike, stretávanie s rovesníkmi resp. rovesnícky prístup k téme);
- Podpora mládežníckych politických organizácií;
- Podpora dobrovoľníctva, ako prostriedku na nadobúdanie zručností, ktoré je možné následne uplatniť aj v politickom angažovaní či presadzovaní vlastných legislatívnych návrhov;
- Znížiť vekovú hranicu pre účasť na projektoch (napr. na 16 rokov, prípadne aj nižšie);
- Zefektívniť nástroje priamej demokracie (napr. úprava podmienok platnosti referenda tak, aby jeho platnosť nebola podmienená nadpolovičnou väčšinou voličov).

4.2 Opatrenia na podporu vplyvu mladých z rôzneho sociálneho prostredia

Čiastkový cieľ	Zaistiť rovný prístup k bežným rozhodovacím procesom pre všetkých mladých ľudí z rôzneho sociálneho prostredia
Konzultačná otázka	b/ Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bol mladým ľuďom z rozličného prostredia umožnený prístup do rozhodovacieho procesu?

Zhrnutie výstupov diskusií

(Tému konzultovalo **11** konzultačných skupín)

„Menšín v parlamente nemáme veľa, podľa mňa sa tam boja chodiť, lebo sú na nich (negatívne) narážky.“

„To je také zmýšľanie Slovákov, ten kto je iný, tak automaticky tam byť nemôže, je pre ľudí akoby neplnohodnotný či neschopný zastupovať ich názory, potreby.“

Konzultácie prebiehali v období striktných pandemických opatrení obmedzujúcich stretávanie a mobilitu, ktoré boli nakoniec vážnou prekážkou pre zapojenie širšieho spektra mladých z rôznych znevýhodňujúcich prostredí. Do konzultácií sa v tomto cykle nakoniec zapojili mladí z vidieka ako aj mladí z rôzneho etnického prostredia. Podarilo sa nám zapojiť tiež niekoľko jednotlivcov, ktorí naplnili charakteristiky NEET, ako aj mladých so zdravotným znevýhodnením či mladé matky na materskej alebo rodičovskej dovolenke. Toto zloženie v žiadnom prípade nepovažujeme za vyčerpávajúce, a nepochybne malo vplyv na rozsah diskutovaných problémov, s ktorými sa stretávajú mladí s rôznym druhom znevýhodnenia.

Aktuálne spoločensko-politické okolnosti silno ovplyvnili tiež atmosféru konzultačného procesu. Pandemické opatrenia rezonovali v diskusiách pri tejto téme takmer pri každej otázke. Treba si uvedomiť dopad tejto situácie aj na participáciu na rozhodovacích procesoch či povedomie o ňom. Mladí ľudia boli v čase konzultácií doma už mesiace, často len na online vzdelávaní (mnohí ani to nie), bez kontaktu s rovesníkmi či inými osobami, ako najbližšou rodinou. Mladí otvorene hovorili o svojej **sociálnej izolácii** resp. o sociálnej izolácii **svojich rovesníkov, ktorá sa pandémiou ešte viac prehĺbila** a „nadobro“ obmedzila ich príležitosti či možnosti rozvoja mimo školského prostredia.

Kto je znevýhodnený

Podľa mladých, ktorí sa zúčastnili konzultačných diskusií, sú na Slovensku najviac ohrození tí, ktorí majú nejaké znevýhodnenie alebo **sa nejakým spôsobom odlišujú od iných**, konkretizovali hlavne nasledovné skupiny: *ľudia so zdravotným postihnutím, deti z detského domova, Rómovia, ľudia inej farby pleti, ľudia s duševným ochorením* ale tiež *sexuálne menšiny*. Znevýhodnenie potom spočíva v tom, že takíto mladí ľudia **nemajú prístup k príležitostiam** ako bežný mladý človek, **nemajú priestor na seberealizáciu** alebo sa stretávajú **s negatívnymi predsudkami**, tie ich potom významne „demotivujú“ v akomkoľvek angažovaní. Medzi ohrozené či znevýhodnené skupiny zaradili aj **ženy**. Hlavne ženy na materskej dovolenke alebo ženy, ktoré skončili rodičovskú dovolenku, ktoré

„zostávajú v akomsi vzduchoprázdne“, často bez možnosti zmeny vo svojich životoch. Ide pritom o špecifickú skupinu, na ktorú sa často zabúda, ako to bolo podľa ich skúseností aj na Slovensku pri výnimkách udeľovaných počas zákazu vychádzania. Mladí veľmi citlivo reflektovali **nerovnosti** či rozdiely v možnostiach a príležitostiach spôsobených rozličným prostredím, ktoré často krát predstavuje limity pre plnohodnotnú komunikáciu či spoluprácu. Vzhľadom na zloženie skupín, najčastejšie boli reflektované **regionálne rozdiely**, resp. rozdiely medzi mestom a vidiekom, ale tiež **socio-ekonomické rozdiely**.

„Na sociálne slabších je používaný iný meter a nedostávajú toľko príležitostí zasahovať do diania. Často je to kvôli ich farbe pleti, prostrediu, v ktorom žijú alebo ich rodinným pomerom“.

Nový fenomén, ktorý pandémie posilnila, je tzv. **digitálna nerovnosť**. V nedávnej minulosti bola prekážkou pre mladých z vidieka hlavne **nedostatočná dopravná infraštruktúra**, kvôli ktorej napr. mladí nemohli zostať v škole dlhšie po vyučovaní. V dobe pandémie sa rovnako fatálnou stáva **nedostupnosť internetového pripojenia** pre zapojenie mladých nielen do formálneho vzdelávania ale aj do rozhodovacích procesov. V diskusii upozornili mladí tiež na ďalší problematický aspekt digitálnej doby. Nie vždy je problém len samotná dostupnosť technológie či pripojenia. Ako sa ukázalo v diskusii, príčinou digitálnej nerovnosti môžu byť aj hodnoty rodičov, resp. životný štýl (domácnosti), ktorý technológie odmieta: *„existuje mnoho rodičov, ktorí zakazujú deťom technológie, odmietajú online štúdium a zamedzujú prístup k internetu.“*

Jedno zo zásadných poznání, ktoré vyplynulo z diskusií je, že ak mladí zo znevýhodneného prostredia **nemajú prístup k vzdelaniu**, má to zásadný dopad nielen na ich vedomosti a zručnosti, ale aj na ich **postoje**, cit.: *„ak k nemu mladí nemajú prístup alebo ho majú výrazne menší, ako iné deti odráža sa to aj na ich názoroch a presvedčeniach“.*

Bariéry a prekážky zapájania sa

Najčastejšie diskutovanými témami vo vzťahu k prístupu mladých ľudí z rozličných prostredí boli bariéry a prekážky zapojenia do rozhodovacích procesov. Z diskusií sa aj v tomto kontexte potvrdilo, že silným znevýhodňujúcim faktorom vo vzťahu k majoritnej dospeléj populácii je **nízky vek**. Ten v kombinácii s iným typom znevýhodnení u mladých predstavuje často až fatálnu bariéru pre zapájanie. Hlavne **najmladší** účastníci a účastníčky (do 15 rokov) o participácii ešte veľa nevedeli, chýbali im informácie o procesoch a štruktúrach, do ktorých by sa zapojiť mohli. Najväčšie **ťažkosti** pritom konštatovali už v **prístupe k bežnému rozhodovaniu o svojich životoch**. Rodičia týchto mladých často nerešpektujú ich názory a postrehy. Podľa nich si dospelí ľudia myslia, že nie je správne rozhodovanie vložiť do rúk takýchto mladých ľudí, a ti ani v takom prípade, ak ide o rozhodnutie, ktoré sa týka samotných mladých. Počas konzultácií mladí konštatovali tiež celkovo veľmi **nízku mieru slobody rozhodovania** o vlastných životoch v súčasnej spoločnosti (napr. senior, ktorý si nevyberá, do akého zariadenia pre seniorov pôjde, ale ktoré je voľné). Politika, politické procesy a spolupodieľanie sa na nich boli potom v tomto kontexte vnímané ako „nekonečne“ vzdialené ich každodennému životu. Problém so znalosťou a pochopením toho, čo je participácia, však mali aj mnohí starší účastníci a účastníčky, hlavne takí, ktorých rodičia sa nezúčastňujú na veciach verejných (napr. voľby apod.). Nemajú zvyčajne vo svojom okolí ani nikoho, kto by im vysvetlil, o čo v danej situácii ide, a preto si nedokážu ani vytvoriť svoj názor na danú problematiku. Strácajú tým príležitosť zapojiť sa do rozhodovacieho procesu a od politiky a politického života v krajine sa doslova „odpájajú“.

Najčastejšie uvádzanou bariérou boli potom predsudky dospelých o **nekompetentnosti kvôli nízkemu veku**. Mladí ľudia sa pri prvom kontakte s dospelými stretávajú s takýmito predsudkami

pravidelne. Spojené sú s nedostatočným rešpektom ale aj s podceňovaním, s obavami z neschopnosti či „nepripravenosti“ na politické veci. Len jednotlivo zaznel hlas, že ak sa podarí dospelých presvedčiť, že zvládnu aj náročné úlohy, potom môžu dostať „voľnú ruku“.

„Neveria, že dokážem to, čo chceme... tvrdia, že mám málo skúseností.“

„Dospelí nepočúvajú to, čo chceme, náš hlas.“

„Dospelí nás len kritizujú a neumožnia nám robiť to, čo chceme, lebo si musíme plniť iné povinnosti.“

„Dospelí si myslia, že to nezvládneme. Ale keď ich presvedčíme, potom máme voľnú ruku.“

V diskusii o možnostiach a bariérach prístupu mladých k rozhodovaniu, účastníci a účastníčky konštatovali aj **nepochopenie zo strany rodičov**. Rodičia často kladú na prvé miesto školské výsledky, pričom občianske angažovanie nepovažujú za dôležité. Dobrovoľnícka práca je z ich strany chápaná nie ako benefit, ale ako strata času. Osobitne do popredia tento dôvod potom vystupuje v rodinách v nepriaznivej sociálnej situácii či s nižším životným štandardom. Dobrovoľníctvo je vnímané ako prekážka toho, aby si mladý človek privyrobil a tým pomohol svojej rodine.

„Najprv musíš mať dobré známky v škole, potom si môžeš robiť svoje aktivity.“

„Nemôžeme si to dovoliť“.

Nie je prekvapujúce, že nastavenie stereotypné nastavenie medzigeneračných vzťahov poznačených nedôverou voči mladým vedie k tomu, že **mladí si často neveria**. Obávajú sa potom aj o svoju budúcnosť, uplatnenie v práci, schopnosť prevziať zodpovednosť za svoje životy do vlastných rúk. S tým samozrejme idú pochybnosti aj o vlastných občianskych kompetenciách a pripravenosti na zapájanie do rozhodovacích procesov.

„...že si neverím, nemám ciele.“

„...že som hlúpa a mám nanič známky a nikdy sa nedostanem na vysokú školu.“

„Nebudem pracovať v serióznom zamestnaní a byť zodpovedná.“

„Neviem toľko vedomostí ako vedeli generácie predou mnou.“

„Dostať prácu, akú by som chcela. Nemám dostatočné skúsenosti.“

V diskusiách tiež zaznievalo **sklamanie z obmedzených možností zapojenia mladých do rozhodovacích procesov**. Participácia sa podľa nich často deje „na oko“. Dôvodom je aj nedostatok informácií a zručností mladých, na to aby sa dokázali naozaj aktívne zapojiť. Prekážkou je aj nedostatočná znalosť legislatívy. Ale cítia sa aj „nevítaní“ vo verejnom priestore. Skepsa bola spájaná s aktuálnou spoločensko-politickou situáciou poznačenou pandémiou. Mladí pociťujú vážnu politickú bezmocnosť

„Čo ja viem, to je ťažké, keď síce zasadnutia zastupiteľstva sú verejné, ale cítite sa tam nevítaní.“

„Vláda rozhodne, alebo niekto iný a my sa musíme podriaďiť“.

Ako zapojiť mladých zo znevýhodneného prostredia

Aby bol mladým z rôzneho znevýhodneného prostredia umožnený prístup do rozhodovacích procesov, je nevyhnutná možno až celková **zmena „politickej“ klímy**. Očakávanie je, že ponuka príde od dospelých, oni sú tí, ktorí majú „otvoriť dvere“ spoločnej diskusii. Ich úlohou je vytvoriť **bezpečné prostredie, v ktorom bude názor mladých braný s plnou vážnosťou a rešpektom**, v ktorom mladí **môžu dospelým dôverovať**. Mladí veľmi často odkazovali na aktuálnu pandemickú situáciu, keď sa v praxi deje, že odborníci sú síce prizývaní do diskusie o politických rozhodnutiach, na výslednú podobu politického rozhodnutia však majú malý, alebo žiaden vplyv.

„Odborníci sú prizvaní len na oko, ale v skutočnosti má rozhodujúce slovo aj tak niekto iný. Vidíme to aj vo vláde, tak prečo by mali mať priestor mladí ľudia? Jasne, že chceme mať priestor niečo zmeniť, ale to by sme museli (mať) iný svet a iné podmienky. Je to na dlho.“

Z diskusií vyplýva, že mladí sa skôr **chcú angažovať**, často však **nevedia ako na to**. Zároveň, sú známe prípady, že ak mladí niečo chcú, tak to aj dosiahnu. Pomocou organizovaných štruktúr by možno aj dosiahli vo svojej komunite viac, no organizované štruktúry „nie sú pre všetkých“. Mnohí mladí sa nechcú „viazať“, preferujú neformálne skupiny, kluby, kde je ich záväzok voľnejší. Postačuje im nezáväzná prostredie, v ktorom v prípade potreby nájdú vedenie, mentora. No medzi riadkami zaznieva skepsa, prijatie svojej situácie ako nemennej, hlavne medzi mladými Rómami. Obavy sú tiež z odmietania práve pre hlboké predsudky voči Rómom v spoločnosti.

„Necítíme sa na to, aby sme zaklopali starostovi alebo primátorovi na dvere, nemáme ani 15. Rómovi aj tak neatvoria.“

Samostatne sme sa potom v diskusiách venovali situácii mladých Rómov. Ako to vidia s možnosťou **zvýšenia zastúpenia Rómov v rozhodovacích procesoch**? Sú veľmi skeptickí a to aj vzhľadom na súčasné nízke zastúpenie Rómov napr. v samosprávach. Vidia pritom viacero prekážok. V prvom rade je to nevedomosť, nedostatočné vzdelanie, nedostatočná informovanosť Rómov ale aj nezáujem o dianie v mestách a obciach, v ktorých žijú. Pod neradostnú situáciu sa podpisuje aj zvyk („vždy to tak bolo“) a nechota meniť veci. Svoju úlohu však zohrávajú aj predsudky a stereotypy, diskriminačné praktiky, spochybňovanie, neznášanlivosť, netolerancia majoritnej spoločnosti voči Rómom, ale aj predsudky a stereotypy Rómov samých voči sebe, cit.: *„Rómovia nikdy nebudú voliť Rómov, to je v nich zaostalosť.“* Opatrenia, ktoré by sa mali prijať, by mali smerovať hlavne na znižovanie rozdielov medzi Rómami a Nerómami v škôlkach a školách (napr. aj zavedením školských uniforiem). Taktiež odporúčajú, aby do vzdelávacích osnov boli zavedené informácie o Rómoch, ich histórii či kultúre.

Návrhy a odporúčania, ktoré vzišli z konzultácií

V prípade tejto konzultačnej otázky bolo formulované široké spektrum odporúčaní, ktoré sa pokúsime usporiadať vzhľadom na obsahovú blízkosť. Poradie odporúčaní je náhodné, nie je podľa priority jednotlivých oblastí.

- Podpora mládežníckych lídrov, ktorí môžu byť vzorom v rôznych komunitách mladých (resp. mladých s nejakým znevýhodnením) a ktorí dokážu tiež mobilizovať svojich rovesníkov;
- Zapojenie mladých z rôzneho prostredia na lokálnej úrovni do tvorby politik, ktoré sa ich týkajú resp. verejných aktivít, ktoré sa ich týkajú (vytváranie príležitostí pre participáciu mladých zo strany dospelých – efekt „otvorených dverí“), povinnosť prizývať do rozhodovacích procesov, cieľové skupiny mladých; užšia spolupráca samosprávy so školami, špeciálnymi školami, detskými domovmi apod.;

- Zapájanie mladých z rôzneho prostredia do rozhodovacích procesov na školách, využiť a posilniť existujúce žiacke školské rady, ale neobmedzovať sa len na tento inštitút;
- Komunikácia politikov priateľská mladým (využívanie online nástrojov, vytvorenie diskusnej platformy, pravidelné stretnutia s mladými apod.);
- Otvorené a dostupné informácie pre všetkých mladých (zohľadniť potreby mladých s rôznym znevýhodnením, napr. zdravotné hendikepy), informácie podávané spôsobom zrozumiteľným pre mladých z rôzneho prostredia;
- Podpora viac či menej formálne organizovaných štruktúr pre mladých (mládežnícke organizácie, mládežnícke kluby, neformálne vzdelávanie a dobrovoľníctvo, neformálne skupiny), dotácie pre ich aktivity;
- Spoločné aktivity v komunitách s cieľom prekonávania bariér a predsudkov (medzigeneračné besedy, spoločné stretnutia mladých i starších z rôznych prostredí);
- Online kampane a nástroje na priblíženie problematiky zapájania jednoduchým a prístupným spôsobom širokým cieľovým skupinám mladých z rôznych prostredí (online, offline, zapojenie influencerov, crazy výzvy apod.), týmto spôsobom prepájanie rôznych skupín;
- Volení politickí zástupcovia z rôznych prostredí, znevýhodnených komunit, zabezpečenie konzultačných procesov, ktoré prostredníctvom nich dokážu preniesť potreby zdola na vyššie politické úrovne, zapojenie do politických zmien napr. aj bežných Rómov, nielen politické elity;
- Zisťovanie záujmov, preferencií a potrieb mladých prostredníctvom online konzultačných nástrojov (napr. online ankety), okrem konzultačnej fázy vyžadovať aj implementačnú a hodnotiacu; participácia spojená so zodpovednosťou všetkých zúčastnených aktérov;
- Vytvoriť inštitút národného parlamentu mladých, ktorý by zastupoval záujmy mladých a vstupoval do konzultačných procesov pri tvorbe politik s dosahom na mladých;
- Prepojenie politikov s mladými z rôzneho prostredia prostredníctvom existujúcich štruktúr (mládežnícke parlamenty, krajské rady mládeže, Rada mládeže Slovenska);
- Vytvoriť priestor pre sebarealizáciu mladých z rôzneho prostredia, umožniť im rozhodnúť o veciach, ktoré sa týkajú najmä ich tak, aby mohli pocítiť zmenu, ktorú sami navrhli a predniesli, pokiaľ sa ich návrh schválil. Pre mladých je dôležitá komunikácia, pri ktorej dôjde k porozumeniu, prečo sa ich návrhy schválili a naopak, prečo boli zamietnuté;

Ako uviedol jeden z facilitátorov konzultácií: *„Ak chceme zvýšiť participáciu mladých ľudí, musíme im dať priestor urobiť veci tak, ako oni sami chcú, potom majú pocit, že sú rešpektovaní a sú ochotní ísť aj do väčších projektov a výziev pri zmene podmienok života v ich komunite, musí to však vychádzať z ich potreby, že je to ich nápad a myšlienka, potom sú ochotní „prekročiť aj rieku“. Učia sa robiť kompromisy. Nie je to ľahké, povedali. Doma im toho rodičia veľa nedovolia, musia poslúchať, preto sa radi angažujú inde. ... Ak je dobrá partia, potom sa radi zapoja.“*

4.3 Zvýšiť zastúpenie mladých vo voľbách, vo volených a rozhodovacích orgánoch

Čiastkový cieľ	Zvýšiť participáciu mládeže a takto vyrovnať jej zastúpenie vo volebných procesoch, vo volených orgánoch ako aj v ostatných rozhodovacích orgánoch na všetkých úrovniach v spoločnosti.
Konzultačná otázka	c/ Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo možné zvýšiť zastúpenie mladých ľudí v zastupiteľských a volených orgánoch?

Zhrnutie výstupov diskusií

(Tému konzultovalo **16** konzultačných skupín)

„Keby nás tam bolo viac, tak by sa viac presadzovali názory mladých ľudí, viac by sa zaujímalo o mladých ľudí a riešilo by sa viac tém, ktoré sa týkajú mladých ako otázky strednej a staršej kategórie (trináste platy, dôchodky).“

„Je nás tam málo, pretože starí ľudia nebudú voliť mladých, nerozumejú nám, nevedia, čo je teraz in.“

„Mladí ľudia vo veku do 30 rokov sa veľmi ťažko dostávajú ako poslanci do zastupiteľstva. Starší občania sa považujú za skúsenejších a rozumnejších. Niekedy však starším poslancom chýba aktivita a ochota čokoľvek vykonávať.“

Táto téma bola všeobecne najviac konzultovaná, v diskusiách sa jej venovalo až 16 skupín. Témy z časti korešpondujú s témami verbalizovanými pri zapájaní mladých z rôznych znevýhodnených skupín. Aj tu silno rezonuje téma **predsudkov voči mladým**. Mladí majú pocit, že ich názor spoločnosťou dospelých nie je braný úplne vážne a nemajú podľa nich dostatok skúseností na to, aby mohli zasahovať do spoločenského diania.

„Pre nás členov žiackej rady na našej škole je veľmi ťažké presadiť naše nápady pred školskou radou, kde sú učitelia a rodičia. Bolo by dobré, keby naše nápady brali viac do úvahy a dali nám väčší priestor na ich realizáciu.“

Všeobecné povedomie o zastúpení mladých ľudí v zastupiteľských a volených orgánoch je nízke. Dôvodom je nepochybne aj fakt, že v tomto svete je **zastúpenie mladých ľudí veľmi nízke**. V reflexii politickej situácii na Slovensku zároveň mladí konštatovali, že zastúpenie mladých v politike je nepostačujúce. Vadí tiež fakt, že aj to málo mladých, ktorí sú v politike (komunálnej, regionálnej či národnej) sú väčšinou muži. Chýba tiež zastúpenie menších.

„Ale lepšie by bolo aj keby ženy vládli, ja nie som proti. ... Bolo by lepšie, keby bolo toto zastúpenie vyrovnannejšie, alebo by bolo lepšie aj keby bolo viac žien. (Prečo?) Pozriem napríklad na svoju mamku a ocka a vidím. ... Ženy viac rozmýšľajú nad vecami, muži sú viac takí, že môže byť tak ako to je.“

„Keď je tam menej žien možno to potom pôsobí, že ženy na to nemajú.“

Komunikujú tiež pocit, že do politiky sa dostanú len ľudia, ktorí „majú konexie a peniaze“. Slovo **politik** dnes **asociuje** len **negatívne obrazy**, politika pre mladých nie je atraktívna, naopak mladým sa zdá

špinavá, nechcú si „zašpiniť ruky“, osobitne v slovenských podmienkach. Tieto obrazy sú podľa nich podporované médiami, sociálnymi sieťami, jednotlivo aj školským prostredím. V jednej skupine účastníci a účastníčky dospeli ku konštatovaniu, že „*priateľská politika môže existovať, ale iba v inej krajine.*“ V inej skupine zase diskutujúci konštatovali, že súčasná situácia vo vláde, keď proti sebe bojujú politické strany, vyvolávajú v občanoch „*väčšiu nedôveru ako kedykoľvek pred tým.*“ V každom prípade frustrácia z aktuálnej politickej situácie lemovanej globálnou pandémiou je enormná a jej konštatovanie zaznievalo naprieč všetkými diskusiami, inak to nebolo ani v tomto prípade. Časť mladých formulovala svoje sklamanie z politiky, aj nasledovne: „*nedá sa voliť, buď zvolíte väčšie zlo alebo menšie zlo.*“ Potrebu zmeny perspektívy sme zaznamenali len v jednej skupine. Mladí v tomto prípade konštatovali, že pokiaľ bude politika prezentovaná len v negatívnych farbách, nebude pre mladých atraktívna nikdy, cit.:

„Politika je prezentovaná neskutočne negatívne. Pokiaľ budeme mladým hovoriť ako sú politici len zlí ľudia, ktorí kradnú, tak žiadny dobrý mladý človek si nepovie, že do politiky patrí.“

Medzi ďalšie bariéry vyššieho zastúpenia mladých vo volených a zastupiteľských orgánoch patrí určite aj vlastná neistota a obavy zo zodpovednosti za prijaté rozhodnutia, ale aj strach z negatívnej reakcie ľudí na nich („hejty na internete“). Hovoria, že mladým chýbajú informácie, priebornosť či odolnosť voči nástrahám verejného priestoru. Objektívnou prekážkou však môže byť aj nedostatok peňazí na kampane, nedostatočné kontakty, či obava z nárokov verejnej funkcie na jednotlivca, jeho zapojenie, sily a kapacity: „*nechcú sa zničiť, je to náročná práca, ľudia chradnú, nedá sa to robiť dlhodobo, je to ťažké.*“ V prípade, ak ide o kandidatúru osôb z menšinového prostredia alebo so zdravotným znevýhodnením, sú tými bariérami predsudky, stereotypy, ale i diskriminácia (viac sa téme venujeme v konzultačnej otázke č. 2, v kapitole 4.2).

Ako zvýšiť zastúpenie mladých v politike

Aby sa zvýšil počet mladých ľudí v politike, je nevyhnutná zmena aktuálneho spoločenského „povedomia“ plného negatívnych stereotypných obrazov o mladých, ktorí sú vnímaní ako nekompetentní, resp. tí, čo „o živote nič nevedia“. Na to aby mladí mohli vo väčšej miere vstupovať do zastupiteľských a volených orgánov potrebujú tiež **podporu a prípravu**. Diskutovalo sa tiež o možnosti zavedenia **kvót** (napr. uzákoniť povinnosť mať aspoň 20% členov obecného/mestského zastupiteľstva vo veku do 35 rokov). Ďalším diskutovaným návrhom bola možnosť **anonymizovania volieb**, aby sa kandidáti volili na základe životopisu a nie na základe toho kto sú (pohlavie, etnicita, vek ...). V inej diskusnej skupine sa účastníci a účastníčky zhodli na tom, že aby bolo viac mladých volených, hlavná iniciatíva musí prísť zo strany mladých. Navrhujú vznik **politckej strany**, ktorá by presadzovala ciele, názory a potreby mladých. Alebo by existujúce strany mali rozšíriť svoje programy o záujmy mladých. Skupiny, v ktorých mali zastúpenie mladí rodičia, volajú aj po podpore mladých rodín, po službách pre rodiny (dostupné jasle, škôlky) a po zlepšení dostupnosti bývania.

„Každá strana by mala mať nejaký minimálny počet mladých vo svojom zastúpení.“

„Ja si myslím, že by pomohlo niečo také, keby mladí kandidáti mali plán, ktorý zachytí viaceré vekových kategórií. Niečo medzi Ficom a niekým, kto chce všetko robiť iba moderne, aby si tam našiel každý niečo.“

Z pohľadu mladých by pomohlo, keby sa **politika „omladila“**. Spôsobov, ako to dosiahnuť môže byť určite viac. Nejde pritom o snahu vytlačiť starších ľudí. Mladí uprednostňujú spoluprácu so staršími a skúsenejšími ľuďmi, voči ktorým prejavujú rešpekt. Objavili sa viaceré návrhy, ako napr. vytvorenie poradných orgánov mladých („rady mladých“) pri verejných inštitúciách, ktoré by prinášali „moderné nápady“, či inovácie. Tie by ale mali samozrejme prejsť schválením starších a skúsenejších. V tejto

súvislosti bol spomenutý ako príklad dobrej praxe projekt „Adoptuj si svojho poslanca“. Mladí v ňom mali možnosť nahliadnuť do práce poslanca, predstaviť mu svoje akčné nápady a nabráť skúsenosti. Získali tak mentora, ktorý ich viedol a odovzdával im skúsenosti zo sveta tvorby politiky.

„Keby bolo viac mladých v politike, tak by ma to presvedčilo ísť voliť a podporiť ich. Alebo zo strany politikov by bolo fajn nastaviť ciele pre mladých a tie im prezentovať formou blízkou mladým ľuďom.“

Jednotlivo sme zaznamenali ako formu riešenia priamo **vstup do politickej strany**, ktorá presadzuje názory, s ktorými sa mladí stotožňujú. V tomto prípade to bola podpora ĽSNS, ktorú skupina mladých považovala za jedínú, v ktorej „môžu presadzovať svoje názory“.

Prekážkou pre vyšší záujem o vstup do politiky pre mladých môže byť aj pocit, že **finančné ohodnotenie** verejných činiteľov často pre šikovných mladých ľudí nie je zaujímavé. Navrhujú preto zvýšiť ho a prilákať tak mladých ľudí z oblasti biznisu a technológií, ktorí by chceli pracovať vo verejnej sfére, riadiť a rozhodovať o budúcnosti.

Ako väčší problém sa podľa diskutujúcich ukazuje **presadenie mladých na miestnej úrovni** oproti národnej úrovni, pretože tu sa všetci poznajú a „je im jedno“, kto v zastupiteľstve bude. Navrhujú tiež obmedziť možnosť vykonávať funkciu najviac 3 funkčné obdobia, aby dostali šancu aj iní resp. mladí. Jedným dychom však dodali, že tí, čo sú momentálne pri moci, takéto obmedzenie svojej moci určite podporovať nebudú. Ako riešenie navrhujú napríklad zapájanie do aktivít na miestnej úrovni, aby ich občania spoznali, keď sa jedného dňa rozhodnú kandidovať.

„Keď mladí kandidujú, tak by mali robiť na projektoch v rámci zlepšenia života v meste, mali by sa zviditeľniť, dostať sa do povedomia aj u starších, aby sa pre nich stali tým starým a dobrým.“

Navrhujú tiež **sprístupniť politiku** verejnosti a spraviť ju tak aj pre mladých ľudí dosiahnuteľnou. Organizovať diskusie a sprístupňovať informácie, či už na lokálnej alebo na štátnej úrovni. Využívanie online foriem zasadnutí mestských zastupiteľstiev alebo verejných zasadnutí, kde zároveň ľudia dostávajú priestor na otázky a vidia aj druhú stranu rozhodovania.

Dôležitá je aj **príprava na zastupiteľské a volené orgány**, a teda v tomto zmysle formálne a neformálne vzdelávanie. Aj v tomto prípade sa podľa mladých ukazuje, že mnohé z týchto problémov sú zakorenené v systéme vzdelávania (upozornili napr. študenti jedného z najlepších gymnázií v SR). Zatiaľ čo prírodné vedy sú preberané ako samostatné predmety do hĺbky a pomerne prakticky, humanitné vedy sú spojené do jedného predmetu (občianskej náuky), pričom v rámci jedného predmetu študenti dostávajú základy psychológie, sociológie, práva, ekonómie a filozofie. Študenti v tomto prípade upozornili, že na politológiu, ktorú je možné považovať za základy občianskeho života mladého človeka zostane ročne len pár hodín, kde sa stihne prebrať maximálne rozdelenie na zákonodarnú, výkonnú moc a jurisdikciu.

„Toto určite nepodnieti v mladých dostatočný záujem o politiku a už vôbec nie na to aby sa zaujímali o takúto profesiu.“

V každom prípade vzdelávanie, získavanie skúseností prostredníctvom dobrovoľníctva alebo európskych programov môžu tejto príprave napomôcť. Do popredia bolo v jednej zo skupín kladené aj zapájanie sa do mládežníckych organizácií či krajských rád mládeže, príp. aktivít Rady mládeže Slovenska, ktoré sú tou cestou ako „byť videný a počutý“, čo predstavuje jednoduchšiu cestu aj do vyšších štátnych inštitúcií. V jednej z rómskych skupín mladí odporúčali začať s touto prípravou v útlom veku, vstúpiť tieto princípy a hodnoty spolupatričnosti, viesť ich k tomu, aby boli súčasťou komunity a mali potrebu chcieť a zaujímať sa o verejný život.

Ako zvýšiť účasť mladých vo voľbách

Mnohí mladí, ktorí sa zúčastnili na konzultáciách vykazujú vysokú ochotu volieb sa zúčastňovať, prevažná väčšina tých, ktorí už môžu voliť, voliť aj bola. Tí, ktorí sa kvôli nízkemu veku volieb ešte nemohli zúčastniť, plánujú tak urobiť akonáhle to bude možné. Pre niekoho je to samozrejmosť, plnenie občianskej povinnosti, iný nechce aby prepadol jeho hlas, pre iného vec, ako zapadnúť medzi rovesníkov. Niektorí jednoducho túžia po politickej zmene. Pre väčšinu však účasť vo voľbách dáva zmysel.

„Dokázať im, že svojou účasťou môžu niečo zmeniť.“

„Ja to mám tak, keď nepôjdem voliť, tak ... má jeden hlas navyše.“

Silná motivácia je zúčastňovať sa na **voľbách do miestneho zastupiteľstva**. Túto motiváciu sme evidovali vo veľkej miere u mladých, ktorí sú z vidieckeho prostredia. Medzi dôvodmi bolo nielen presadenie sa mladých ľudí v lokálnej politike ale aj dosiahnuť zmenu a vymeniť v obci zapojenie politikov, ktorí nerobia nič pre mladých.

Uplynulé obdobie sa v reflexii mladým spájalo hlavne s parlamentnými voľbami, ktoré sa konali v marci aktuálneho roka (2020) a voľbami do európskeho parlamentu v roku 2019. Tieto hodnotili účastníci a účastníčky ako veľmi mobilizujúce pre účasť mladých ľudí vo voľbách. Reflektovali tiež silnú polarizáciu, ktorá k tejto mobilizácii voličov viedla.

Mladí inak na základe svojich vyjadrení v diskusiách **nie sú dostatočne vedení k volebnej účasti**. Chýbajú im **informácie** všeobecného charakteru, ktoré by získali v rámci občianskej výchovy na škole, ale tiež lepšia informovanosť a pochopenie dôležitosti volieb pre život každého z nás. Ak aj poznajú inštitúcie (súdy, NR SR, prezidentku, Európsku komisiu, Európsky parlament), nie vždy majú presné, úplné či nikým nezdeformované informácie. Najčastejším zdrojom informácií je podľa ich slov internet.

„Mladí sú informovaní o európskom dianí, no myslím si, že majú skreslené názory podľa ľudí v ich okolí.“

Vo vzťahu k európskym inštitúciám, ale i vo vzťahu k lokálnym inštitúciám navrhujú mladí živý kontakt, vysvetľovanie agendy, procesov a diskusiu o nich (hoci aj online). Ako hovoria mladí, *„nestačí na školy posilať brožúry alebo plagáty, zastarané spôsoby nefungujú.“* Uvítali by napr. interaktívne hodiny občianskej náuky. Mladí oceňujú hlavne tie inštitúcie, ktoré už „omladili“ svoju komunikáciu a využívajú na to komunikačné prostriedky blízke mladým. Ako negatívny príklad však uvádzajú napr. inštitúcie EÚ:

„O EÚ toho neviem veľa, lebo ich stránky sú veľmi informatívne, príliš veľa textu. Zlé webstránky. Nesledujem.“

Pre zvýšenie informovanosti mladých v tejto oblasti je preto nevyhnutná v prvom rade **zmena spôsobu komunikácie**, a to tak, aby bola viac prispôbena mladým po obsahovej i formálnej stránke. Cieľom takejto komunikácie má byť priblíženie činnosti politikov a inštitúcií mladým ľuďom. Pre tento účel mladí určite kvitujú využívanie sociálnych sietí ale aj tzv. „ľudskú komunikáciu“, tzn. používanie jazyka, ktorý je mladým prístupný a zrozumiteľný. Významnú úlohu môže v tomto smere zohrať zapojenie influencerov (herci, speváci, youtuberi, ...), ktorí dokážu mladých inšpirovať a motivovať

„Motivovať cez internet, spraviť nejakú hru.“

„Keď nepôjdeš voliť, tak potom budeš hundrať, keby si šiel, mohol by si niečo zmeniť. Keď si toto povie 1000 ľudí, tak to môže mať veľký význam.“

„Mladých by presvedčilo poväčšine najmä to, že by videli váhu svojho hlasu, že keď sa volieb zúčastnia bude to dobré.“

„Aj takáto diskusia (konzultácie) je dobrým nástrojom na to, aby sme o týchto témach hovorili a vedeli sa potom lepšie rozhodovať.“

Účastníci a účastníčky konzultačných diskusií navrhujú napr. aj vytvorenie (alebo aspoň priblíženie obsahu) informačných portálov, ktoré by prezentovali zrozumiteľnou formou informácie o volebných programoch („stručný rešerš o každej strane pred voľbami“). Mladí tiež veľmi vítajú **simulované študentské voľby** na školách, uvítali by, keby sa tieto aktivity na školách diali masívnejšie a nie len ojedinele. Skúsenosť s takýmto simulovaným volebným aktom potom študentov často motivuje ísť voliť aj v skutočných voľbách.

Návrhy a odporúčania, ktoré vzišli z konzultácií

Konkrétne návrhy a odporúčania potom smerovali k zvyšovaniu občianskych kompetencií mladých, prekonávaniu medzigeneračných bariér v komunitách ale tiež k odstraňovaniu formálnych prekážok (vekové hranice pre výkon verejných funkcií).

- Zníženie vekovej hranice pre výkon verejného činiteľa (poslanca, prezidenta, ...);
- Finančná podpora programov a organizácií, ktoré mladých vzdelávajú o občianskej angažovanosti (zo strany EÚ); štipendiá, cestovné náklady študentov zo znevýhodneného prostredia;
- Posilnenie výučby humanitných vied, občianskeho vzdelávania a kritického myslenia na školách;
- Podporovať a vytvárať voľnočasové / mimoškolské aktivity pre deti a mladých (školské kluby detí, priestory (kluby) pre mladých, tábory, apod.) zamerané na posilnenie a podporu mladých a ich politickej angažovanosti;
- Spoločné kultúrne, športové, folklórne podujatia s cieľom budovania pozitívneho vzťahu ku komunitu, prepájanie mladšej a staršej generácie, mladých z rôznych prostredí (vrátane Rómov, zdravotne znevýhodnených apod.);
- Prepájania školy s komunitou prostredníctvom aktivít pre komunitu a s komunitou, napr. susedské a školské burzy, školské besiedky pre celú obec, divadelné predstavenia apod.

4.4 Mládežnícke priestory

Čiastkový cieľ	Zabezpečiť fyzické zariadenia a infraštruktúru ako tzv. mládežnícke priestory, ktoré budú autonómne, otvorené, bezpečné a prístupné pre všetkých, pričom budú tiež ponúkať profesionálnu podporu pre rozvoj a zaistenie príležitostí participácie mládeže.
Konzultačná otázka	d/ Aký druh fyzického vybavenia a infraštruktúry by mal byť dostupný pre mladých ľudí a aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo možné zaistiť, že budú autonómne, otvorené, bezpečné a dostupné?

Zhrnutie výstupov diskusií

(Tému konzultovalo 6 konzultačných skupín)

Výsledky konzultácií EDM v predchádzajúcich cykloch ukázali, že na Slovensku je vážny nedostatok mládežníckej infraštruktúry v podobe priestorového vybavenia. V bežnom jazyku v tomto prípade hovoríme o priestoroch pre mladých, ktoré by mali flexibilne reagovať na potrebu mladých stretávať sa mimo formálneho vyučovania a rodiny (myslíme tým rôzne centrá alebo kluby pre mladých). Napriek konštatovaniu tejto potreby ako aj jej komunikovaniu zodpovedným orgánom (napr. MŠVVaŠ SR) v tomto smere zatiaľ nenastala významnejšia systémová zmena. Čo však pozorujeme „v teréne“, to sú iniciatívni mladí ľudia, ktorí o tieto priestory „bojujú“ v miestach kde žijú. Úspešné projekty majú za sebou často práve samosprávu, ktorá tieto potreby mladých chápe a podporuje. Očakávanie, že táto téma bude významne rezonovať aj v aktuálnom cykle EDM, sa nenaplnilo. Téma sa venovalo „len“ 6 konzultačných skupín. Predpokladáme, že je to aj v dôsledku pandemickej situácie a z nej vyplývajúcich opatrení, ktoré priniesli nové výzvy, problémy a ťažkosti, ktorým potrebovali účastníci a účastníčky venovať väčšiu pozornosť. Napriek menšiemu počtu mladých, ktorí sa tejto téme v konzultáciách venovali musíme konštatovať, že skupiny v ktorých sa problematike priestorov venovali téma nadchla, diskutujúci sa dostali do hĺbky a diskutovali pomerne detailne o mnohých aspektoch priestorov pre mladých, o ich nedostatku, možnostiach ale aj špecifikách ich činnosti či prevádzky.

Dopyt po priestoroch pre mladých teda pretrváva, mladí chcú byť aktívni, chcú sa zapájať, no potrebujú priestory ktoré by zastrešili (a to doslovne) ich aktivity. Účastníci a účastníčky si dokázali vo svojej obci predstaviť nevyužívané priestory, ktoré by mohli byť na takýto účel využité, väčšinou sa jednalo o industriálne priestory. Téma zaujala aj preto, lebo mnohí z mladých, ktorí sa zapojili do diskusií buď sami čelia situácii, kde im chýba takéto „fyzické“ zastrešenie vlastných aktivít, alebo majú rovesníkov/spolužiakov ktorí majú takýto problém. Narážajú však na problém nepochopenia u vedenia mesta, obce, školy apod.

„Mladým chýba priestor s aktivitami a eventmi progresívnejšieho formátu ako diskusie, networkové eventy, oxfordské debaty, umelecké workshopy a momentálne mesto takéto veci neponúka hlavne kvôli staršiemu vedeniu.“

Na mladých sa v mestách a obciach podľa nich často zabúda, hoci ide o priestory, ktoré sú nevyhnuté ba až kľúčové napr. aj v prevencii sociálno-patologických javov medzi mladými. Týmto potrebám by sa mali prispôsobovať aj urbanistické a územné plány, či dokonca určiť nejakú kvótu na plochu takýchto priestorov na počet obyvateľov. Ako príklad zlej praxe bol spomenutý napr. komunitný plán v meste Dolný Kubín, ktorý hovorí o komunitných centrách na každom sídlisku, ale nemá na to budovy, ani finančné zdroje. Riešia to len niektoré občianske združenia, aj to svojpomocne.

Keď sa mladí snažili vykresliť, ako by takéto centrum malo „vyzerať“, modelovo ho prirovnávali väčšinou k existujúcim kultúrnym centrám, ako napr. Diera do sveta v Liptovskom Mikuláši, Synagóga v Žiline, Tabačka v Košiciach. Idea je v tomto prípade spojenie kultúry a mládežníckej iniciatívy. Mladí potom ďalej spontánne menovali široké spektrum funkcií, **ktoré by mali byť prístupné pre mladých**, pričom mnohé funkcie by bolo možné pravdepodobne spojiť aj do jedného multifunkčného zariadenia:

- Športové priestory (napr. telocvične, gymnastické haly, posilňovne, ...)
- Kultúrne priestory (napr. priestory pre spoločenské tance, počúvanie hudby, možnosť čítať knihy, pozerať seriály apod.)
- Priestory pre zábavu, herne
- Mládežnícke klubovne
- Co-worky (školské co-worky)
- Kaviarne
- Relaxačné priestory (priestor s posteľami, priestory na podporu a upevnenie psychického zdravia, ...)

Dôležité pre mladých je, aby priestory boli **multifunkčné** a aby sa nejednalo o nejaké „staromódne triedy“ ale skôr o moderný open-space priestor. Multifunkčnosť priestorov sa netýka len širokého spektra aktivít, ktorých by sa mladí radi zúčastňovali. Dôležitá je aj technická stránka resp. technické riešenie priestorov tak, aby sa dali jednoducho preorganizovať z aktivity v malých skupinkách do veľkej pódiovej akcie, prípadne aby vyhovovali potrebám rôznych niekedy až protikladných okruhov mladých ľudí (mladé mamičky vs. teenageri). Tomu by mali byť prispôsobené aj interné a bezpečnostné pravidlá a opatrenia, nábytok, technika a pod. Využívanie priestorov by malo spĺňať podmienku „nízkoprahovosti“, resp. samoobslužnosti, t.j. malo by byť čo najľahšie dostupné od možnosti rezervovať priestor až po finálnu fázu mladým bez silných hard či soft-skills. Užitočné môže byť tiež vytvorenie **zonácie** podľa miery organizovanosti či intenzity zapojenia do aktivít prebiehajúcich v takomto centre.

V aktuálnej ponuke infraštruktúry pre mladých je takýchto zariadení aj podľa slov diskutujúcich veľmi **málo**. Problémom je tiež **malá miera zapojenia mladých ľudí do riadenia a manažovania** týchto priestorov. Prekážok je viacero, v prvom rade je to neochota či obava prenechať riadenie takýchto zariadení mladým. V tomto prípade opäť mladí narážajú na predsudky a stereotypy o nekompetentnosti z dôvodu nízkeho veku, bez ochoty hľadať riešenie, ktoré by umožnila mladým vstup do takýchto procesov a teda aj nadobudnutie skúseností. Na druhej je to potom neochota mladých prevziať zodpovednosť za takéto priestory a zapojiť sa do ich správy a riadenia.

Medzi návrhmi, ako riešiť nedostatočné zapojenie mladých do riadenia mládežníckych centier zaznelo napr. vytvorenie systému kvót na vekový podiel v riadení, takýto model by zabezpečil aj efektívne odovzdávanie skúseností. Medzi ďalšími návrhmi zaznelo: vykonávať takýto manažment ako platenú prácu, poskytnutie benefitov (napr. v podobe zliav na služby), poskytnutie príjemného pracovného prostredia (dobré internetové pripojenie, chladničku, dvojplatničku, apod.). Nadstavbou by mohlo byť poskytnutie supervízie či mentoringu pri vedení zariadenia, poskytovať školenia ale tiež budovať komunitu ľudí, ktorí sa budú venovať manažovaniu tohto zariadenia. Výsledkom by mohlo byť tiež poskytovanie certifikátov, ktoré by mohli využiť absolventi vo svojich CV. Cestou, ako zapojiť mladých, je vytvoriť z centra praxové pracovisko, tzn. vytvorenie pozície pre vykonávanie praxe pre študentov.

Nad rámec týchto návrhov sa objavilo ešte odporúčanie jednoducho **ponechať mladým voľnosť v spravovaní takéhoto priestoru**, ako aj v rozhodovacích procesoch. Napríklad prostredníctvom vytvorenia rady zo skupín, ktoré centrum využívajú a z istej hierarchie po ktorej by mohli neskôr postupovať a na dobrovoľníckej báze riadiť centrum. Voľnosť neznamená anarchiu, práve naopak aby takéto priestory mohli byť nezávislé, ale zároveň otvorené, bezpečné a dostupné pre mladých, potrebujú sa riadiť pravidlami. Tieto by si mali zostaviť samotní mladí, aby bolo zabezpečené ich dodržiavanie. Rovnako by si mladí mali sami zabezpečovať napr. upratovanie či starostlivosť o zariadenie, vďaka čomu si takýto priestor budú viac vážiť.

Cestou ako zabezpečiť **udržateľnosť centra** pre mladých je prepojiť ho s ďalšími mládežníckymi organizáciami. Ďalšie riešenie, ktoré mladí ponúkli je dospelý správca alebo autorita, „človek, ktorý má od priestorov kľúče“, resp. preberá zodpovednosť za priestor pred zriaďovateľom (napr. vo vzťahu k mestu, obci). V princípe by teda malo ísť o dospelého plateného zamestnanca zodpovedného za príslušnú administratívu, čo zaisťí profesionálny chod centra. Alternatívou je nejaká miera projektového manažmentu na úrovni kurzu pre mládežnícke organizácie, ktorý by obsahovo mal pokrývať požiadavky pre manažment takéhoto zariadenia.

Samostatnou témou ostáva možnosť **internetového pripojenia**. Hoci v súčasnosti je mladým internetové pripojenie považované za samozrejmé, vo vzťahu ku klubovým priestorom často „nič klubovú činnosť“. Výzvou potom ostáva, ako využiť príjemné prostredie a zaujať mladých aby odložili telefóny a venovali pozornosť sebe navzájom, spoločenským hrám apod.

Otvorenosť priestorov bez obmedzení môže pôsobiť lákavo. Ak sa však v prostredí sformuje silná komunita, ktorá potrebuje priestory využívať pre svoje špecifické aktivity, mladí odporúčali vytvoriť harmonogram, kedy je otvorená pre verejnosť, kedy aktivitám mládežníckych organizácií, alebo nejakej špecifickej aktivite (čitateľský krúžok, dramatický krúžok, spoločenské hry, apod.). Na druhej strane, ak by postupom času v centre fungovalo viac organizácií a iniciatív, centrum by malo sústrediť svoju činnosť aj na hľadanie ich spoločných záujmov a túto aktívnu mládež prepájať.

Inkluzívnosť priestorov sa ukázala byť pre viacerých skôr otázkou propagácie „pre všetkých“, pričom takýto priestor má byť **z definície prístupný pre všetkých mladých**. Aby sa informácia o existencii takéhoto centra dostala „ku všetkým“, mladí navrhujú **propagáciu** na školách, napr. aj formou zážitkových exkurzií. Padli aj nápady, že by tieto centrá mohli fungovať aj na princípe ako „societies“ na univerzitách vo Veľkej Británii kde sa ľudia spoja len na základe jednej spoločnej veci ako napríklad „spoločnosť milovníkov hummusu“ a potom majú pravidelné stretnutia. Takýmto spôsobom by sa dokázala **zapojiť aj menej aktívna mládež**, ktorá nehľadá konkrétnu aktivitu ale predsa len je dobré keď sa bude takto „bezpečne socializovať“.

Odborné odporúčania a rady sú potrebné pre problematiku oblasť znevýhodnených a problémových mladých ľudí. Tu pomôžu kontakty napr. na komunitné centrá, psychologické a pastoračné poradenské služby a pod., aby boli dostupné informácie, čo urobiť a kam posunúť človeka, ktorý má väčší problém než mladí zvládnu spolu so svojimi vedúcimi. Pridanou hodnotou centra pre mladých by mohol byť profesionálny **pomáhajúci personál**, ktorý by bol k dispozícii pre prípad potreby (napr. špeciálny pedagóg, sociálny pracovník, „ombudsman“).

Potreba skúsenejších pracovníkov s mládežou ktorí by tvorili mentorskú „kostru“ fungovania priestorov sa objavila takmer vo všetkých diskutujúcich skupinách. V praxi je však **problém financovania pracovníkov**, resp. legislatíva má priveľké nároky a nemôže byť financovaný ako napr. komunitný pracovník niekto kto nemá dostatočnú prax alebo vhodné vzdelanie. Pre účely takýchto mládežníckych zariadení by preto bolo vhodné **znižiť požiadavky na kvalifikačné predpoklady pracovníkov**, pri zachovaní elementárnych požiadaviek – to sú určite dĺžka dobrovoľníctva, ako dlho bol mentorovaný a mentoroval, referencie, softskills, morálna bezúhonnosť. Mladí si uvedomujú potrebu skúsenejších, a že „*to „dáme“ len v spojení pár starších a kopa mladých*“.

Hoci mladí nemajú zatiaľ jednoznačnú predstavu o tom, ako by malo byť zaistené **inštitucionálne zabezpečenie takýchto centier pre mladých**, vychádzajú z jednoduchej logiky, že najskôr je potrebné zistiť záujem či dopyt po takýchto službách medzi mladými, po jej zriadení je potrebné nastaviť príslušnú komunikáciu, ktorá bude zameraná na cieľové skupiny užívateľov týchto zariadení. V ďalšej diskusii sa mladí zhodli, že vytvorenie mládežníckych priestorov by nemalo byť iniciatívou krajov alebo regiónov, pretože mladí vyjadrili dôvodné obavy o kvalitu takto zriadených centier, hlavne v ekonomicky slabších regiónoch. Centrá by mali podľa nich vznikáť z národnej iniciatívy s európskou podporou ale mali by byť vytvorené krajské/regiónálne (pod)skupiny aby centrá skutočne aj reflektovali záujmy konkrétneho kraja. Tieto krajské skupiny by mali mať aj zodpovednosť za kvalitu centier aby vďaka zdravému porovnávaniu sa mohli centrá doťahovať na vyššiu úroveň. Mladí, ktorí už skúsenosť s takýmto zariadením majú, preferujú možnosť otvárať centrá na základe potrieb zdola v súčinnosti so samosprávami. Hovoria o **potrebe silnej podpory zo strany samosprávy**. Dôležitá je tiež neustála komunikácia so samosprávou o potrebách či aktivitách pre pochopenie potreby udržiavania existencie takéhoto zariadenia.

Zásadný problém z pohľadu existujúcich centier je **nedostatok kontinuálnej finančnej podpory priestorov**. Systematická práca takéhoto druhu by mala byť **podporená rámcovo aspoň na 2-3 roky** financovaním prenájmu a pracovníkov, samotné vybavenie potom nie je problém riešiť z krátkodobých tematických projektov. Aktuálne sa z krátkodobých grantov financuje aj prenájom priestorov a pracovníci, tí skúsenejší, často odchádzajú za živobytím a málokedy im ostáva čas aj na mladých.

Mládežnícke priestory sa často pasujú s elementárnymi problémami a nie je s kým sa poradiť. Pomohlo by **sieťovanie** existujúcich centier či klubovní, medzi ktorými by bolo možné zdieľať know-how, inšpiráciu, príklady dobrej praxe (napr. pravidlá pre návštevníkov, ako riešiť online vysielanie, apod.). Pomohla by tiež strešná organizácia **lokálnych priestorov**. Nateraz ide najčastejšie o iniciatívy miestnych občianskych združení, problematika však nie je systémovo riešená v rámci SR. Ide o problém grantov, ale aj iných organizačných záležitostí ktoré každá MNO musí nejakým spôsobom riešiť.

4.5 Virtuálne priestory ako podpora participácie mladých

Čiastkový cieľ	Zaistiť bezpečné virtuálne priestory dostupné pre všetkých mladých ľudí, ktoré poskytujú prístup k informáciám a službám, ako aj príležitostiam pre participáciu mládeže.
Konzultačná otázka	e/ Ako môžu byť využité virtuálne priestory a nástroje za účelom zvýšenia participácie mladých ľudí?

Zhrnutie výstupov diskusií

(Tému konzultovalo 7 skupín)

„Virtuálny svet je nezastaviteľný a jeho možnosti sú nekonečné.“

„Participácia mladých by potom bola jednoduchšia aj výraznejšia, keby (starší) cítili snahu držať krok s mladou generáciou.“

„Sú veci, ktoré by mladí ľudia zvládli lepšie, uľahčili by tak činnosti obci a prispeli k rozvoju komunity, ak sa prelomia bariéry na oboch stranách“

„Táto online doba ma už otravuje, chýbajú mi ľudia.“

“Ľudia dokážu byť fakt hnusní, keď sú na druhej strane obrazovky.“

Téma opätovne rezonovala opäť častejšie medzi mladými zo znevýhodneného prostredia, predovšetkým z vidieka. Všimli si hlavne rozdiely, ktoré spôsobuje priestorová izolácia príznačná častejšie hlavne pre vidiecke sídla v porovnaní s mestskými sídlami. Osobitnú pozornosť potom venovali mladí hlavne téme **digitálnej nerovnosti**, spôsobenej nedostupnosťou pripojenia na internet danou socio-ekonomickými dôvodmi. Práve kvalitné internetové pripojenie umožňuje prekonávať mnohé priestorové bariéry, je komunikačným prostriedkom, zdrojom informácií ale aj príležitosťou pre zdieľanie rovesníckych aktivít. Mladí zhodne volajú po potrebe modernizácie inštitúcií, prenos ich aktivít ako aj komunikácie do online prostredia, vďaka čomu sa stanú pre mladých dostupnejšími.

Celkovo je možné konštatovať, že medzi mladými je pomerne **nízke povedomie** o tom, **čo je participácia**. Takmer vo všetkých skupinách sa objavil dopyt po bližších informáciách o participácii (informovať mladých o možnostiach participácie, o obsahu participácie, „čo je to participácia v pravom slova zmysle“). Pri otázke, či počuli o existujúcich publikáciách alebo web stránkach, ktoré informujú o participácii, účastníci a účastníčky o nich nevedeli ani nepočuli (napr. ÚSV ROS). Takéto stránky „nenavštevujú a celé publikácie by ani nečítali“.

Na druhej strane **virtuálny priestor** je pre mladých prirodzený pre aktivity takmer vo všetkých oblastiach života, politické dianie a dianie v spoločnosti preto nie je výnimkou. Diskusie ukázali pochopiteľné nadšenie mladých pre online priestor, ktorý je im blízky a cítia sa v ňom prevažne dobre. Mladí zároveň popisovali mnohé príležitosti, ktoré im online priestor prináša, javí sa ako užitočný nástroj nielen na sprostredkovanie komunikácie potrebnej pre participáciu, ale tiež pre

rozvoj zručností, osobnostný rast, či celkový kultúrny a spoločenský progres. Jeho dôležitosť ešte posilnila pandemická situácia. Komunikácia verejných inštitúcií prostredníctvom sociálnych sietí je podľa mladých potom cestou, ako im sprístupniť inštitucionálne procesy. Je to podľa nich jednoduché a pohodlné. Oceňovaná je aj anonymita virtuálneho prostredia. Odvrátenou stranou intenzívnej online komunikácie je pre mnohých mladých stres, neistota, či obava vyjadriť sa „verejne“ online. Z tohto dôvodu mnohí ostávajú pasívnymi prijímateľmi alebo pozorovateľmi. To predstavuje nepochybne výzvu, ako zapojiť do komunikácie aj takýchto neistých mladých. Nástroje, ktoré dokážu pomáhať prekonávať tieto individuálne bariéry, predstavujú rôzne „šikovné“ aplikácie, ako napr. Kahoot alebo Slido. Použitie takýchto aplikácií je zároveň príjemné spštenie aktivít v online prostredí. Pri téme digitálnych technológií diskutujúci uviedli ako príklad učiteľov počas dištančného vzdelávania. Niektorí z nich to zvládli lepšie iní horšie a štúdium potom ani zďaleka nebolo plnohodnotné. Virtuálny priestor pritom ponúka široké spektrum možností a pomôcok. Rovnako, ako učitelia tak aj pracovníci zastupiteľstiev či inštitúcií by podľa nich mohli absolvovať školenia a získať zručnosti v tejto oblasti.

Ukazuje sa, že pandémia, ktorá mnohé aktivity vytlačila do online priestoru, nakoniec vytvára aj mnohé nové príležitosti, ktoré by inak pre mnohých mladých dostupné neboli, a to aj pre mladých z rozličného prostredia, ktoré môže obmedzovať ich príležitosti (menovite napr. vidiek). Na pozadí tohto zistenia však treba mať na pamäti tiež ďalšie nepredvídateľné riziká, ktoré prináša digitálna nerovnosť. Nemožnosť mať technológiu na pripojenie (zariadenie, internet) môže v konečnom dôsledku mladých odstrihnúť nielen od formálneho vzdelávania a rovesníkov, ale aj ďalších príležitostí, ktoré sú dôležité pre ich rozvoj a budúcnosť.

Online priestor je podľa účastníkov a účastníčok diskusií možné využiť ešte aj napr. na nasledujúce oblasti:

- **propagáciu participácie** (spoty a videá youtuberov a influenceri, mládežnícki lídri a ich mobilizácia rovesníkov v rôznych facebookových skupinách, na stránkach obcí apod.)
- **prostriedok pre osobný rozvoj**, príležitosť pre neformálne vzdelávanie, zručnosti v rôznych oblastiach (participácia, digitálna a mediálna gramotnosť, kybernetická bezpečnosť apod.)
- **poradenstvo a mentoring** (online poradňa pre rôzne témy, ktoré mladí riešia napr. pomoc pri výbere školy)
- **online komunity** (absolventi a študenti škôl, skúsenosti, príklady dobrej praxe)
- **sprostredkovanie kultúry** a iných aktivít, bežne nedostupných, ktoré nie sú dostupné pre mladých z rôznych prostredí (divadlo, kino, galérie, besedy apod.).

Ako priblížiť participáciu mladým vo virtuálnom priestore

Aby bola online komunikácia atraktívna pre mladých, musí byť vtipná, jasná a poskytovaná informácia krátka, stručná a zrozumiteľná. Rovnako to platí aj vo vzťahu ku participácii. Tvorcovia politik by mali v prvom rade využívať virtuálny priestor na podporu mladých ľudí, prezentovať sa cez moderné nástroje blízke mladým. Nakoľko väčšina mladých ľudí nesleduje tvorcov politik, mali by spolupracovať s influencermi, zaujímavými osobami, prostredníctvom ktorých by sa mladým priblížili.

Mladí oceňujú, ak aj starší ľudia využívajú inovatívne a interaktívne online nástroje napr. chat ako forma komunikácie so starostom. Vo vzťahu k **priblíženiu participácie mladým**, by ocenili napr. vlogy a spoty „dôležitých dospelých“, s odôvodnením, že dnes ich už robia všetci, ktorí chcú nejakú osloviť

mladých. V prípade online informačných portálov s ponukami občianskej participácie pre mladých však vyžadujú konkrétne informácie, všeobecné výzvy ich neoslovia.

„Zaberie to pár minút a ak je to zaujímavý obsah, tak na to kliknem“.

Mladí majú skúsenosť, že nie každé mesto či obec má rovnaké podmienky na participáciu mladých, no akékoľvek využitíu online nástrojov pre dobrú vec oceňujú. Zároveň samosprávam odporúčajú „nepretekáť sa v participácii“. Majú skúsenosti, že v samosprávach sa často „robia unáhlené kroky“ a prijímajú sa „plány šité horúcou ihlou“, ktoré môžu stroskotať. Mladí ľudia veľmi rýchlo uveria veľkým víziám, ak sa však nenaplnia, nastupuje sklamanie. Jednotlivo sa objavil názor, že úlohou virtuálnych nástrojov vo zvyšovaní participácie mladých ľudí by malo spočívať vo vzdelávaní mladej generácie v otázkach kritického myslenia a filtrovania relevantných a overených informácií. V tejto súvislosti je zaujímavá aj poznámka, že rizikom môže byť aj priveľa informačných kampaní. Ich pretlak má negatívny účinok na mladých ľudí, prestávajú ich vnímať a stávajú sa „antikampaňami“ vo vzťahu ku komunikovanej téme

Zapájanie sa do online participácie

Zapájanie sa do aktivít, výziev či iniciatív je z pohľadu diskutujúcich podmienené tým, kto za takouto výzvou stojí. Dôležitá je aj sociálna blízkosť. Ak sú to mládežnícke organizácie, ktoré výzvy iniciujú, mladí sú ochotní zapojiť sa vo väčšej miere, ako v prípade iných subjektov. Dôvodom je predovšetkým rovesnícke prostredie a tomu často aj prispôsobená komunikácia týchto organizácií voči mladým. Jedným dychom však dodávajú, že mládežníckych organizácií, ktoré by podporovali participáciu, majú vo svojom okolí veľmi málo až žiadne. Aktivity mesta alebo obce, s ktorými nemajú vybudovaný vzťah, resp. nie je voči nim u mladých dostatočná dôvera, do zapojenia väčšinou nemotivujú.

Z posledného obdobia medzi mladými rezonujú hlavne **online petície**. V tomto smere však pociťujú až istú presýtenosť – „je toho priveľa“. V praxi sa im stáva, že nie vždy vedia posúdiť, či ide o dôveryhodnú aktivitu. Nie vždy sa tiež zapájajú, dôvodom je nielen nízky vek, ale tiež to, že je to aktivita mimo ich záujmu. Podľa vlastných slov sa v tejto oblasti dobre neorientujú, nie celkom rozumejú, ako fungujú tieto procesy. Neoverujú si ani pravdivosť takýchto aktivít. Zapájajú sa tiež do online diskusií (hoci nechceli bližšie špecifikovať, do akých), diskutovať online, či vyjadriť svoj názor online je pre nich jednoduché.

Bezpečnosť, dostupnosť a inkluzívnosť virtuálnych priestorov

Celkové hodnotenie je, že virtuálne priestory sú málo inkluzívne ale aj málo participatívne. Pochybnosti sú aj o bezpečnosti. Hoci v tomto prípade mladší majú väčší pocit bezpečia na internete ako starší diskutéri.

Medzi návrhmi, ako posilniť tieto atribúty virtuálnych priestorov mladí navrhovali:

- viac investovať do IT priestoru;
- zvýšiť penalizácie políciou rozširovania dezinformácií, prípadne vytvoriť sekciu alebo oddelenie, ktoré by na to dohliadalo;
- mať viac správcov virtuálnych priestorov;
- zamedziť šíreniu fake news, hoaxov a hate speech;

- regulácia prejavov s negatívnym obsahom a nepodporovanie algoritmov na sociálnych sieťach u používateľoch používajúcich spomenuté negatívne fenomény.

Zlepšiť by sa mala hlavne dostupnosť spoľahlivých informácií pre mladých, a to aj komerčného obsahu napr. možnosťou využitia zliav na študentské zľavy ISIC, prostredníctvom dotácií EÚ na projekty na školách zamerané na kritické myslenie apod. Informácie vo virtuálnom priestore by mali byť v prvom rade jednoduché a dostupné pre mladých. V tomto zmysle mladí odporúčajú používať nástroje a priestory, ktoré dôverne poznajú. Dôležité je tiež zabezpečenie anonymity. Samozrejmosťou pre bezpečný priestor by malo byť zverejňovanie overených a aktuálnych informácií. Časť práce musí byť urobená aj na strane mladých, aby na to boli pripravení, potrebujú vzdelávanie o internetovej bezpečnosti.

Vplyv virtuálnych nástrojov na formálne rozhodovacie procesy

Prevažujúci názor je, že mladí by sa mali viac zapájať do diania vo svojich obciach, mestách, či už v oblasti kultúry, mládeže alebo športu. Rozhoduje sa tam o financiách, ktoré dostávajú zvyčajne len formálne či tradičné partnerské organizácie a napr. neformálne skupiny mladých sú z takýchto zdrojov vylúčené. Online nástroje dokážu rozhodovacie procesy priblížiť širšiemu spektru občanov, vrátane významnej skupiny mladých ľudí. Užitočné sú v situáciách, keď je potrebné zasiahnuť veľkú skupinu v krátkom čase. Nie je na to potrebná dlhodobá príprava ani náklady. Vedeniu samospráv by takéto riešenia mladí určite odporúčali:

„Ľudia potom získajú pocit, že starosta, primátor sa o nich zaujíma, a že si nerozhoduje len sám pre seba.“

Pandemická situácia ukázala, že mnohé aktivity, ktoré sme si nevedeli predstaviť v online priestore, nakoniec online prebiehajú. To je aj prípad činnosti mestských a obecných zastupiteľstiev, či všeobecnejšie procesov participácie občanov na rozhodovacích procesoch. Online nástroje tieto aktivity približujú významne aj mladým ľuďom, pre ktorých, zvlášť v časoch pandémie sú aktivity v online samozrejme.

„Mladí ľudia sú v online svete stále, teraz je online celý svet, necestuje sa a ľudia sú spolu aj tak online. Virtuálny svet ešte prelomí hranice.“

„Ani dokumenty sa nemusia posilať poštou, všetko vybavíte online, len na Slovensku nemáme na to technické vybavenie, aby to stíhalo.“

„Všetky generácie museli pre koronu prejsť do online sveta, už sa to nedá zastaviť.“

Nenávistné prejavy a falošné správy

Mladí sú pomerne **skeptickí voči možnosti boja proti nenávistným prejavom** na internete. Tento „boj“ má podľa ich názorov prebiehať v offline svete. Hovoria o výchove, vzdelávaní ale aj osobnom poznávaní tých, voči ktorým sú na internete prejavy nenávisti, napr. Rómom, gejom, ľuďom so zdravotným postihnutím apod. Zároveň najmladší diskutujúci potvrdili, že už väčšinou majú skúsenosť s nejakou formou šikanovania a to tak online ako aj offline.

Čo sa týka **falošných správ**, mladí o nich vedia. Sami majú často problém rozlíšiť pravdu od nepravdy. V tejto situácii by ocenili zlepšenie situácie, pričom volajú po „upratovačoch“ dezinformácií. Aj najmladší diskutujúci vyjadrili potrebu a nutnosť selektovať informácie. Sú si vedomí toho, že mnohé informácie vo virtuálnom svete sú skreslené a nezodpovedajú realite, či dokonca nie sú pravdivé. Mnohí však podľa ich vlastných slov nie sú dostatočne zruční a sebaistí v kritickom myslení, ktoré je tak nevyhnutné pri prístupe k informáciám. Veria však škole ako inštitúcii, ktorá im predkladá dôveryhodné informácie, na ktoré sa môžu spoľahnúť.

Niektorí tiež hovoria, že poznajú spôsoby, ako im predísť, alebo ako ich rozoznať. Tvrdia, že neveria všetkému, čo sa na internete objaví. Objavuje sa tiež názor, že „proti falošným správam môžeme bojovať tak, že vyvrátíme falošnú informáciu pravdivým výrokom“. Podľa účastníkov sa falošné správy nedajú zamedziť úplne ale pravdivými postrehmi sa dajú minimalizovať. Situácii by určite podľa mladých pomohlo falošné správy ďalej nerozširovať a ignorovať, no a nenávistné prejavy nahlasovať. Čo sa týka efektívneho riešenia, v krajnom prípade treba zapojiť políciu.

Podpora virtuálnych priestorov pre mladých

Najmladší účastníci a účastníčky nevedia, kto by mal prevziať zodpovednosť za systémové zavedenie takýchto nástrojov. Starší hovoria o potrebe regulovania šírenia dezinformácií vo virtuálnom priestore, a to aj zo strany politických predstaviteľov. Vyžadovať slušné správanie od politikov na sociálnych sieťach rovnako ako v reálnom živote. Celkovo je podľa ich názoru potrebná tiež väčšia regulácia online priestoru, prevziať zodpovednosť a koordinovať tieto aktivity by mala EÚ. Jedno z navrhovaných riešení predstavuje vytvorenie aplikácie na komunikáciu politikov s mladými, ktorá by slúžila na prezentovanie názorov mladých a prezentované by boli iba tie názory, ktoré by mali najvyššiu popularitu.

Iná perspektíva pri diskusii na túto otázku je, že zodpovednosť za túto agendu by mala prevziať obec resp. samospráva. Takýto priestor by mal byť moderovaný. Diskutujúci v tomto prípade navrhli verejne nezverejňovať názory mladých na sociálnych sieťach alebo na internete. Naopak takéto názory by mali byť prediskutované osobne a v súkromí. Verejne by mali byť zverejnené dátumy zastupiteľstiev či iných pripravovaných akcií napr. formou reklamy, ktorou môžu mladých ľudí motivovať.

„No zo skúseností v našej obci by názory mladých nemali byť zverejnené bez diskusie a porady s vedením obce. Najskôr poskytnúť názory ako dopyt občana buď na zastupiteľstve alebo starostovi obce. Až následne ich zverejňovať.“

4.6 Smart práca s mládežou ako podpora participácie

Čiastkový cieľ	Zaistiť udržateľné financovanie, spoločenské uznanie a rozvoj kvalitnej práce s mládežou za účelom posilnenia mládežníckych organizácií a ich roly v inklúzii, participácii a neformálnom vzdelávaní.
Konzultačná otázka	f/ Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo možné rozvíjať tzv. smart prácu s mládežou tak, aby vhodne podporovala participáciu mladých ľudí?

Zhrnutie výstupov diskusií

(Tému konzultovali 3 skupiny)

Čo do rozsahu téma tzv. smart práce s mládežou bola konzultovaná v najmenšej miere. Dôvodom je nepochybne aj to, že ide o tému, ktorá je pre mladých pomerne ťažko uchopiteľná. Už téma participácie je veľmi zložitá na prijatie a osvojenie mladými. V spojitosti s inováciou práce s mládežou, s ktorou mnohí ani nemali skúsenosti, je pre nich prakticky neuchopiteľná. Práca s mládežou na Slovensku je bežným mladým pomerne vzdialená a nie všetci ju poznajú, či s ňou dokonca majú bezprostrednú skúsenosť. Miera organizovanosti mladých je pomerne malá, podľa dostupných údajov RmS jej zásah v populácii mladých prostredníctvom mládežníckych organizácií na úrovni menej ako 20%. Informácie o dostupnosti práce s mládežou pre tzv. neorganizovanú mládež prostredníctvom iných inštitúcií nie sú k dispozícii.

Napriek zložitosti konzultačnej témy, diskusia sa týkala hlavne digitálnych technológií, ktoré sú podľa mladých „kľúčom k aktívnemu zapájaniu v spoločnosti“. Opakovane zaznieva návrh na profesionalizáciu či skvalitnenie komunikácie na strane verejných inštitúcií, napr. prostredníctvom kvalifikovaného PR manažéra. Podstatou je, aby takýto človek tvoril kvalitný obsah na sociálnych sieťach, na internetovej stránke príslušnej inštitúcie, či komunikoval s verejnosťou.

Čo sa týka práce s mládežou, pre jej podporu v online priestore by pomohli online tutoriály, besedy, ale i virtuálne miestnosti pre uskutočnenie rôznych aktivít napr. online kluby apod.

4.7 Informácie na podporu participácie priateľské k mladým

Čiastkový cieľ	Poskytovať informácie, ktoré sú priateľské mladým ľuďom, zároveň sú relevantné a vyčerpávajúce, ako aj vyvíjané mladými ľuďmi za účelom umožnenia participácie mládeže.
Konzultačná otázka	g/ Aké opatrenia by mali byť implementované, aby bolo možné zaistiť pre mladých ľudí prístup k youth-friendly, relevantným a komplexným informáciám na to, aby mohli participovať v rozhodovacích procesoch a v spoločnosti vôbec?

Zhrnutie výstupov diskusií

(Tému konzultovalo 7 skupín)

„Vedieť, čo na nás platí a ako si nás získať... výhoda je, keď sa vedia pohybovať vo svete mladých a ideálne, keby to boli tiež mladí ľudia, lebo starí nám nerozumejú, iba poučajú a tak si nikoho na spoluprácu nezískajú. ... mal by to byť niekto, kto už má skúsenosti.“

“Veľakrát mi ani nenapadne, čo sa mám opýtať ... sme len testovaní, dospelí sa nás málo pýtajú”

Téma informácií poskytovaných spôsobom priateľským k mladým ľuďom rezonovala opakovane takmer pri všetkých diskutovaných témach. Účastníci a účastníčky diskutovali o forme poskytovaného obsahu, ale aj o komunikačných kanáloch, prostredníctvom ktorých by takéto informácie mali prúdiť k mladým ľuďom. Celkovo je potom témou samotné zlepšenie informovanosti a komunikácie na sociálnych sieťach.

Ako nie nepodstatná sa v tomto smere javí potreba **vzdelávať mladých** ľudí v tejto oblasti. Opakovane počas diskusií ukázali, že skutočne chcú byť súčasťou diania a nie sa len prizerať. Svet rozhodovacích procesov a participácia na nich sú mladým často veľmi vzdialené, málo zrozumiteľné či pochopiteľné. Preto v diskusii nehovorili len o samotnej participácii, ale navrhovali tiež sedenia, semináre, prezentácie ale aj neformálne podujatia a workshopy, ktoré by boli spojené s možnosťou nahliadnuť do verejného života z riadiacej pozície. Mladí potrebujú dostať možnosť aktívne participovať na rozhodovacích procesoch. Chcú však tiež vidieť reálne výsledky rozhodnutí, na ktorých sa podieľajú, inak im participácia nedáva zmysel.

Tvorba informácií, ktoré sú priateľské k mladým a zároveň spoľahlivé

Participant sa vyjadrili, že najdôležitejšie je vedieť sa priblížiť k cieľovej skupine, ktorú chcú osloviť. Treba sa vedieť vžiť do ich potrieb, záujmov, do ich štýlu reči i zmýšľania. Jednoznačne by mali byť poučení o cieľovej skupine, s ktorou by mali pracovať. Rómovia napríklad uviedli, že by mohli ovládať rómčinu, že by im to výrazne uľahčilo komunikáciu s touto komunitou a mali by poznať špecifiká ich života a spolunažívania, životnej filozofie a podobne.

Nevyhnutné je podľa nich napríklad:

„Vedieť, čo na nás platí a ako si nás získať ... výhoda je, keď sa vedia pohybovať vo svete mladých a ideálne, keby to boli tiež mladí ľudia, lebo starí nám nerozumejú, iba poučajú a tak si nikoho na spoluprácu nezískajú ... mal by to byť niekto, kto už má skúsenosti.“

Mladí tiež uvažovali o tom, že samosprávy by napr. mali lepšie spracovať podnety od občanov, mali by mať otvorenú komunikáciu a diskusiu o podnetoch, ak sa týkajú mladých. Dôležité je priamo poskytovať prehľadné a potrebné informácie, či informácie o riešení požiadaviek, ktoré majú mladí ľudia a ktoré vyplývajú z ich potrieb, názorov a postojov. Pomohla by tiež ochota poskytovať informácie samosprávou aj bez oficiálnych žiadostí, na základe neformálnej diskusie s mladými.

Čo do **komunikačných kanálov**, prirodzene sa ponúkajú na sociálne siete, ktoré masívne využívajú. V tomto smere opakovane zaznieva význam influencerov, ako tých, ktorí prinášajú témy a aktivity mladým.

Takmer všetci účastníci sa zhodli na tom, že zdroje informácií pre mladých by mali byť v elektronickej forme, pričom by pre študentov mala byť vytvorená aplikácia určená na získavanie objektívnych informácií vrátane odbornej literatúry a online spravodajstva. Aj v tejto súvislosti bola spomenutá aplikácia, ktorá by bola určená pre študentov, pričom by bola zabezpečená pomocou študentských preukazov ISIC. Výhodou takéhoto priestoru by bolo získanie všetkých zdrojov informácií bezplatne a taktiež aj identifikovanie akéhokoľvek nežiadúceho správania na diskusných fórach danej aplikácie.

Dostupnosť informácií

Mladí ľudia vysoko vyzdvihli to, že majú ľahký prístup k informáciám. Vyjadrili sa, že im to pomáha pri plnení školských úloh i pri realizácii vlastných záľub a voľnočasových aktivít. Radi sa zapájajú do aktivít, radi vyjadria vlastný názor (ak ho majú), radi zaujmú stanovisko, ku ktorému ich vyzve ich obľúbený youtuber. Hoci život mladých ľudí je v súčasnosti vyplnený online aktivitami, ktoré sú niekedy až vyčerpávajúce (hlavne v dôsledku dištančného vzdelávania), preferovaný spôsob ako sa dostať k informáciami ostáva naďalej online. Ako hovoria „letáky nie sú in, všetko je online“. Vo virtuálnom priestore však narážajú na prebytok informácií, z ktorých majú problém si vybrať (hlavne tí mladší) či selektovať, čo ešte je užitočné a čo už nie. Ako užitočné potom vnímajú témy, ktoré sú im blízke, teda informácie, ktoré súvisia s hudbou, nakupovaním alebo „trendy témami“, ako napr. ekológia.

Dostupnosť informácií v online priestore najčastejšie súvisí s **technickými možnosťami** obce/mesta, kde mladí bývajú. Podľa vyjadrení mladých ľudí je tu priestor na zlepšenie. Najhoršie je podľa nich situácia v sociálne znevýhodnených rodinách. Dostupnosť informácií však súvisí aj s **ovládaním cudzích jazykov**. To si uvedomujú už aj najmladší diskutujúci. Pričom prvé skúsenosti, ktoré preverujú ich jazykovú pripravenosť získavajú pri čítaní, pri online hrách, pri porozumení textov piesní ale aj pri sledovaní zahraničných youtuberov a pod. Jazyková zdatnosť sa stáva nevyhnutnosťou ich existencie v online priestore, podľa toho potom hodnotia aj užitočnosť informácií. Čo do formy, blízka je mladým **obrazová komunikácia** a oni sami cez ňu často komunikujú. Čo sa týka **preferovaných sociálnych sietí**, uprednostňujú Instagram pred Facebookom. Dôvodom je menšia kontrola dospelých, rodičia sú väčšinou len na Facebooku.

Užitočnosť informácií

Užitočnosť informácie je diskutabilná, mladí ľudia nevedeli povedať, aké informácie by boli pre nich užitočné, hlavne najmladší potom uvádzali praktické aspekty ako napr. výber školy, uplatnenie sa na trhu práce, informácie o brigádach, neformálne vzdelávanie, zdravý životný štýl a ekologické témy. Ukazuje sa, že užitočnosť je subjektívna kategória. V inej skupine definovali ako užitočné tie informácie, ktoré uspokojia ich potreby po vzdelaní a najmä po doplnení informácií, ktoré potrebujú v súvislosti s realizáciou ich koníčkov.

„Užitočné informácie sú také, ktoré mladému človeku pomôžu získať lepší prehľad alebo získať príležitosti na robenie toho, čo ho baví.“

„Videá s tanečnými zostavami, podľa ktorých môžeme tancovať.“

„Videá v súvislosti s výukou cudzích jazykov a také, čo sú nápomocné pri jednotlivých vyučovacích predmetoch.“

„Inšpiratívne fotografie, podľa ktorých môžem aranžovať, vytvárať, tvoriť handmade alebo ktoré môžem napodobniť pri vlastnom fotení.“

„Vlogy o výchove psov a témy súvisiace s ich rozvojom ... ako sa v niečom zlepšiť.“

Riziká participácie v digitálnom priestore

Mladí ľudia priznali, že bez internetu si nevedia predstaviť svoj život, trávajú veľa času na internete, nielen kvôli online vzdelávaniu, ale vo všeobecnosti smartfón držia v ruke „neustále“, odhadom približne 4-6 hodín denne. Počas ich používania okrem zručností a čerpania pozitívnych efektov z virtuálneho sveta sa stretávajú aj s jeho negatívnymi stránkami. Medzi najčastejšie spomenutými sa objavovali v ich výpovediach nenávistné prejavy a útočné komentáre. Najčastejšie mladí ľudia spomínali urážajúce komentáre súvisiace s Rómami, s inakosťou ako takou.

Vedia o tom, že ľudia si vytvárajú rôzne profily, falošné profily, nepotvrdzujú neznáme kontakty, veľa sa s nimi o tom rozprávajú rodičia, učitelia, majú dostatok informácií o prevencii týchto javov. Nemajú pocit, že by sa situácia mohla v budúcnosti zlepšiť. Problém je, že si ľudia myslia, že keď ich nikto nevidí osobne, že môžu písať a robiť na internete čo chcú, preto nemajú problém ľahko niekoho ponížiť.

„Bude to tu vždy, kým bude internet“.

“Internet má veľa výhod, ale proti tomuto sa ťažko bojuje, lebo nejaký debil sa nájde vždy.”

“Myslím si, že horšie to majú známi ľudia“.

Najmladší diskutujúci (do 15 rokov) reflektovali intenzívne problematiku **kyberšikany** a to aj preto, lebo je to problém, ktorému mnohí v živote čelia, resp. už aj majú vlastné skúsenosti. V tejto situácii považujú za dôležité, aby mladí mali čo najviac informácií, aby vedeli ako sa zachovať a tiež dostať povzbudenie, aby sa o tom nebáli hovoriť či dokonca zdieľať vlastné skúsenosti. Vyjadrili sa, že asi každý musí dozrieť a nájsť ten vlastný spôsob, ako proti tomu bojovať, pretože nie všetko platí na rovnakú situáciu, niekedy je nutná polícia, inokedy stačí dohovor, či striktné zrušenie konta. Dopad týchto skúseností je však v rovine **neochoty participovať**. Mnohí majú strach z výsmechu, útočných reakcií pri vyjadrení svojho názoru a tiež zo zneužitia informácií. Najlepšia prevencia je podľa nich

„nepúšťať sa do provokatívnych diskusií či zapájať sa do radikálnych skupín, hoci na Slovensku majú silný vplyv“. Sú si vedomí tiež potreby chrániť svoje súkromie. Priznali tiež, že online násilie, radikalizácia a nenávisťné vyjadrovanie sú bežnou súčasťou online sveta.

Medzi rizikami boli spontánne spomenuté ešte aj **zdravotné riziká**. Tieto je podľa mladých možno minimalizovať aktívnym pohybom, dodržiavaním psychohygieny a **kontrolovaným používaním počítača**, či primeraným používaním internetu v kombinácii s pohybom.

Orientácia v informáciách

Vedieť **filtrovať informácie** je zručnosť, ktorú je potrebné si niekde osvojiť. Neveria všetkému, čo je na internete uverejnené. Zároveň však kriticky zhodnotili, že je pre nich ťažké niekedy posúdiť pravdivosť informácií. Sami sa vyjadrili v tom zmysle, že sa najviac naučili vlastnou skúsenosťou alebo na neformálnych workshopoch, ktorých sa zúčastnili, zážitkovou formou. Zároveň však ide o teoretické informácie, postupy, ktoré často nevedia uplatňovať v praxi. Pomohlo by poznať príklady, ako selektovať informácie, či vedieť využívať online aplikácie na filtrovanie informácií. Celkovo je medzi nimi dopyt po lepšej digitálnej gramotnosti, podpore kritického myslenia ale aj podpore projektov mladých ľudí zameraných na prevenciu šírenia dezinformácií na rovesníckom princípe apod. Samozrejmosťou by mali byť programy venujúce sa tejto problematike na školách.

Účastníci a účastníčky diskusií tieto zručnosti považujú za súčasť **kritického myslenia**. Viacerí si ich osvojili predovšetkým v rámci neformálneho vzdelávania, kde absolvovali rôzne workshopy na tieto témy, kde mali možnosť vidieť aj ukážky hoaxov. Podľa ich názoru je dôležitejšie zvyšovať povedomie u staršej generácie rodičov/dospelých okolo seba.

Politické zmeny a zodpovednosť lídrov

Zodpovednosť politických lídrov je v prvom rade za vytvorenie informačnej infraštruktúry, ktorá zabezpečí dostupnosť informácií každému mladému človeku (internet a zariadenie). Informácie by mali byť dostupné pre všetkých, to znamená, že aj pre nevidiacich alebo pre národnostné menšiny. Informácie pre mladých by mali byť selektované tak, aby sa k nim dostávali podstatné a užitočné veci.

Lokálni/regionálni predstavitelia a tvorcovia politik môžu finančne podporiť nákup takýchto virtuálnych nástrojov pre zvýšenie participácie mladých ľudí. Nateraz neexistujú granty alebo výzvy pre vybavenie takéhoto technického zabezpečenia pre organizácie, resp. je ich málo. Takejto aktivite by sa mohla venovať Rada mládeže na území kraja, ktorá s touto skupinou aktívnych mladých ľudí pracuje.

Tvorcovia verejných politik by mali byť viac otvorení mladým ľuďom a ich nápadom, viac ich podporovať. Aktuálne prevažuje pocit, že hlas mladých nie je vypočutý.

Vedenie samosprávy by malo mať záujem komunikovať s mladými ľuďmi. Za týmto účelom by mali vznikať mládežnícke parlamenty, ktoré by názory mladých ľudí presadzovali na miestnej úrovni. Samospráva by mala podporovať pravidelnú a kontinuálnu činnosť mládežníckych parlamentov.

5. Príloha 1 – Európske ciele mládeže

#CieleMládeže

ŠTRUKTÚROVANÝ DIALÓG

Ciele mládeže sú výsledkom štruktúrovaného dialógu s mládežou v rokoch 2017-18. Predstavujú názory mladých ľudí z celej Európy.

eu2018bg.bg
Európska Komisia

EU2017.EE

Fórum európskej mládeže
Európske mládežnícke fórum

Prečítajte si ciele mládeže online!

<p>1. PREPOJENIE EÚ S MLÁDEŽOU Podporiť zmysel pre spolunáležitost mládeže s európskym projektom a vybudovať most medzi EÚ a mladými ľuďmi na obnovenie dôvery a zvýšenie participácie. Rastúci počet mladých ľudí nemá dôveru v EÚ, stretáva sa s ťažkosťami pri chápaní jej zásad, hodnôt a fungovania. Demokratický deficit v procesoch EÚ bol tiež identifikovaný ako jeden z dôvodov rastúceho euroskepticizmu medzi mladými ľuďmi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zaručiť zmysluplnú účasť mládeže a dialóg vo všetkých fázach rozhodovania EÚ zlepšením existujúcich mechanizmov participácie a vytváraním nových mechanizmov. • Zabezpečiť rovnaký prístup ku kvalitným, nestranným a zrozumiteľným informáciám o fungovaní EÚ, príležitostiach, ktoré ponúka, a možnostiach angažovania sa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaviesť a rozšíriť vzdelávanie o Európe a EÚ vo formálnom aj neformálnom prostredí. • Zabezpečiť spravodlivé zastúpenie všetkých členských štátov v politických a administratívnych orgánoch EÚ v súlade so zásadou rovného občianstva. • Zvýšiť rozpočet a vplyv programov EÚ pre mládež. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vybudovať dôveru mladých ľudí v projekt EÚ prostredníctvom riešenia demokratického deficitu, nedostatku transparentnosti a viditeľnosti. • Inštitucionalizovať hodnotenie príťažlivosti pre mládež, vplyv a dopad politik EÚ.
<p>2. RODOVÁ ROVNOSŤ Zabezpečiť rovnosť všetkých pohlaví a rodovo citlivé prístupy vo všetkých oblastiach života mladých ľudí. Diskriminácia na základe pohlavia stále postihuje mnoho mladých ľudí, najmä mladých žien. Rovnaké príležitosti a prístup k právam je potrebné zabezpečiť pre mladých ľudí všetkých pohlaví, vrátane nebinárnych a LGBTQI+ mladých ľudí.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Riešiť diskrimináciu a zabezpečiť rovnaké práva pre všetky pohlavia v kultúrnom, politickom a sociálno-ekonomickom živote. • Dosiahnuť všeobecné povedomie o rodovej nerovnosti a diskriminácii, 	<ul style="list-style-type: none"> • Odstrániť rodové stereotypy a rešpektovať rodové identity vo vzdelávacích systémoch, rodinnom živote, na pracovisku a v iných oblastiach života. • Ukončiť štruktúrnu diskrimináciu založenú na rodovej príslušnosti na trhu práce a zabezpečenie rovnakých práv, 	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť rovnakú odmenu za rovnakú prácu a rovnaké rozdelenie zodpovedností za prácu v oblasti starostlivosti. • Zabezpečiť rovnaký prístup k formálnemu aj neformálnemu vzdelávaniu a rešpektovanie rodovo citlivých tém pri tvorbe vzdelávacích

	<p>najmä v médiách.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ukončiť násilie založené na rodovej príslušnosti účinným riešením vo všetkých jeho formách. 	prístupu a príležitostí.	systemov
--	---	--------------------------	----------

<p>3. INKLUZÍVNE SPOLOČNOSTI Umožniť a zabezpečiť začlenenie všetkých mladých ľudí do spoločnosti. Jedna tretina mladých ľudí v Európe je ohrozená chudobou a sociálnym vylúčením. Mnohí nemajú prístup k svojim sociálnym právam, čelia viacnásobnej diskriminácii, zažívajú predsudky a zločiny z nenávisťi. Nové migračné javy priniesli viaceré sociálne a inkluzívne výzvy. Preto je nevyhnutné pracovať na napĺňaní práv všetkých mladých ľudí v Európe, vrátane tých, ktorí sú najviac vytláčaní na okraj spoločnosti a zo spoločnosti vylučovaní.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť právnu ochranu a presadiť medzinárodné právne nástroje na boj proti všetkým druhom diskriminácie a nenávisťným prejavom uznávajúc, že mladí ľudia podliehajú viacerým formám diskriminácie. • Posilniť šírenie informácií mladým ľuďom na okraji spoločnosti, aby si uvedomili priestory, príležitosti a skúsenosti, ktoré majú k dispozícii. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť, aby všetci marginalizovaní mladí ľudia mali rovnaký prístup k formálnemu aj neformálnemu vzdelávaniu riešiacemu všetky rozmery ich začlenenia. • Posilniť schopnosti pedagógov a pracovníkov s mládežou pracovať s marginalizovanými mladými ľuďmi. • Poskytnúť viac priestoru, príležitostí, zdrojov a programov na podporu dialógu, sociálnej súdržnosti a boja proti diskriminácii a segregácii. 	<ul style="list-style-type: none"> • Posilniť sociálnu podporu uplatňovaním práva na mzdu na dôstojné živobytie, spravodlivé pracovné podmienky, univerzálny prístup ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti a zabezpečenie osobitných opatrení pre marginalizovaných mladých ľudí. • Zabezpečiť, aby sa marginalizovaní mladí ľudia zúčastňovali na všetkých rozhodovacích procesoch a boli kľúčovými aktérmi, najmä v procesoch týkajúcich sa ich vlastných práv, blahobytu a záujmov.
<p>4. INFORMÁCIE A KONŠTRUKTÍVNY DIALÓG Zabezpečiť lepší prístup mladých ľudí k spoľahlivým informáciám,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Posilniť mladých ľudí, aby boli kritickí a zodpovední používatelia a producenti informácií. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť, aby sa mladí ľudia mohli zapojiť do rešpektujúceho, tolerantného a nenásilného online aj offline dialógu. 	<p>mediálne a digitálne gramotní a boli pre mladých ľudí spoľahlivými zdrojmi informácií.</p>

<p>podporiť ich schopnosť kriticky hodnotiť informácie a zapojiť sa do participatívneho a konštruktívneho dialógu. Mladí ľudia majú ťažkosti s overovaním správnosti a spoľahlivosti informácií. Musia byť adekvátnejšie vybavení, aby sa vedeli zorientovať na mediálnej scéne a v účasti na konštruktívnom dialógu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť, aby mladí ľudia mali možnosť rozpoznať a hlásiť opakovane zavádzajúce správy a overiť správnosť použitých spravodajských zdrojov. • Zabezpečiť, aby mladí ľudia mali možnosť rozpoznať a nahlásiť nenávisťné prejavy a online aj offline diskrimináciu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť ľahký prístup k zrozumiteľným a mládeži prístupným informáciám, ktoré sú v súlade s etickými kódexmi a štandardmi kvality • Zabezpečiť, aby rodičia, opatrovatelia a ďalší aktéri, ktorí sú zapojení do vzdelávania a odbornej prípravy mladých ľudí, boli 	
<p>5. DUŠEVNÉ ZDRAVIE A BLAHO Dosiagnúť lepšiu duševnú pohodu a ukončiť stigmatizáciu otázok duševného zdravia, čím sa podporí sociálne začlenenie všetkých mladých ľudí. Výrazný a rastúci počet mladých ľudí v celej Európe vyjadruje svoje obavy z výskytu problémov duševného zdravia, akými sú negatívny stres, úzkosť, depresia a iné duševné choroby, medzi svojimi rovesníkmi. Mladí ľudia uvádzajú obrovské spoločenské tlaky, ktorým dnes čelia, a vyjadrujú potrebu lepšieho poskytovania duševného zdravia pre mladých.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Povzbudiť rozvíjanie sebavedomia a menej súperivého zmýšľania posilnením uznania individuálnych zručností a silných stránok. • Zabezpečiť právo pracovať a študovať ľuďom s duševnými chorobami počas a po ochorení, aby sa zabezpečila ich schopnosť plniť svoje vlastné ambície. • Rozvíjať inkluzívny prístup k podpore duševného zdravia pre všetkých, najmä pre marginalizované skupiny. 	<ul style="list-style-type: none"> • Poskytnúť všetkým odborníkom, ktorí pracujú s mladými ľuďmi, vrátane rodiny a priateľov, kvalitné školenie o prvej pomoci v oblasti duševného zdravia. • Poskytnúť komplexnú zdravotnú starostlivosť osobám s duševnými poruchami 	<ul style="list-style-type: none"> • Zamerať sa na preventívne opatrenia, ktoré zabezpečia, že mladí ľudia budú mať potrebné znalosti a zručnosti na dosiahnutie lepšej duševnej pohody. • Bojovať proti stigmatizácii otázok duševného zdravia vypracovaním programov na zvyšovanie povedomia.
<p>6. POSUN VIDIECKEJ MLÁDEŽE VPRED Vytváranie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť primeranú infraštruktúru vo 	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť, aby sa mladí ľudia vo vidieckych oblastiach 	<p>³¹ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_rural</p>

<p>podmienok, ktoré mladým ľuďom umožnia plniť svoj potenciál vo vidieckych oblastiach. Napriek celoeurópskemu záväzku v oblasti rozvoja vidieka a vzhľadom na skutočnosť, že v roku 2015 žila vo vidieckych oblastiach takmer tretina obyvateľov EÚ, prevažujú rozdiely medzi životom v mestách a vo vidieckych oblastiach. Preto je dôležité zabezpečiť rovnosť pre mladých ľudí v mestskom aj vidieckom prostredí.</p>	<p>vidieckych oblastiach s cieľom zabezpečiť spravodlivé poskytovanie verejných služieb, dátovú konektivitu a možnosti bývania pre mladých ľudí.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť, aby sa vo vidieckych oblastiach vytvorili udržateľné a kvalitné pracovné miesta prístupné mladým ľuďom. • Zabezpečiť decentralizáciu rôznych aktivít týkajúcich sa mladých ľudí s cieľom podporiť ich začlenenie a prínos pre miestne komunity. 	<p>aktívne zúčastňovali na rozhodovacích procesoch.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť rovnaký prístup k vysokokvalitnému vzdelávaniu pre mladých ľudí vo vidieckych oblastiach. • Vytvoriť pozitívny obraz o vidieckych oblastiach. • Zabezpečiť ochranu vidieckych tradícií. 	<p>_areas_in_the_EU</p>
<p>7. KVALITNÉ ZAMESTNANIE PRE VŠETKÝCH Zaručiť dostupný trh práce s príležitosťami, ktoré vedú ku kvalitným pracovným miestam pre všetkých mladých ľudí. Mladí ľudia trpia vysokou nezamestnanosťou, neistými a vykorisťujúcimi pracovnými podmienkami, ako aj diskrimináciou na pracovnom trhu a pracovisku. Nedostatok informácií a vhodných zručností pre budúce zamestnanie zabraňuje tomu, aby sa mladí ľudia na trhu práce naplno integrovali. Je preto potrebné prijať opatrenia na zabezpečenie kvalitného zamestnania pre</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vytvárať kvalitné pracovné miesta, ktoré zaručia spravodlivé pracovné podmienky, pracovné práva a právo na živobytie pre všetkých mladých ľudí. • Zabezpečiť sociálnu ochranu a zdravotnú starostlivosť pre všetkých mladých pracovníkov. • Zabezpečiť spravodlivé zaobchádzanie a rovnaké príležitosti pre všetkých mladých ľudí s cieľom ukončiť diskrimináciu na trhu práce. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť rovnaké príležitosti pre všetkých mladých ľudí, aby si rozvinuli potrebné zručnosti a získali praktické skúsenosti s cieľom uľahčiť prechod zo vzdelávania na trh práce. • Zaručiť uznávanie a potvrdzovanie zručností získaných prostredníctvom stáží, učňovského vzdelávania a iných foriem učenia na pracovisku, ako aj dobrovoľníctva a neformálneho vzdelávania. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť zapojenie mladých ľudí a mládežníckych organizácií ako rovnocenných partnerov do rozvoja, implementácie, monitorovania a hodnotenia politík zamestnanosti na všetkých úrovniach. • Zabezpečiť rovnaký prístup ku kvalitným informáciám a primerané podporné mechanizmy na prípravu mladých ľudí na meniaci sa trh a budúcnosť práce.

<p>všetkých.</p> <p>8. KVALITNÉ VZDELÁVANIE Integrovať a zdokonaľiť rôzne formy vzdelávania, vybaviť mladých ľudí na výzvy neustále sa meniaceho života v 21. storočí. Vzdelanie zostáva kľúčom k aktívnemu občianstvu, inkluzívnej spoločnosti a zamestnateľnosti. Z tohto dôvodu musíme rozšíriť našu víziu o vzdelávaní pre 21. storočie, ktorá sa viac zameria na prenositeľné zručnosti, vzdelávanie zamerané na študentov a neformálne vzdelávanie, aby sa dosiahol skutočne rovnaký a univerzálny prístup ku kvalitnému vzdelávaniu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť univerzálny a rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelávaniu a celoživotnému vzdelávaniu. • Zabezpečiť, aby všetci mladí ľudia mali prístup k primerane financovanému neformálnemu vzdelávaniu na všetkých úrovniach, ktoré sa uznáva a potvrdzuje. • Podporovať otvorenosť a rozvoj medziľudských a medzikultúrnych zručností. • Vytvoriť a implementovať viac personalizovaných, participatívnych a kooperatívnych metód zameraných 	<p>na študenta v každom kroku vzdelávacieho procesu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť, aby vzdelanie vybavilo všetkých mladých ľudí zručnosťami potrebnými pre život, ako je spravovanie peňazí a zdravotná výchova vrátane sexuálneho a reprodukčného zdravia. • Zahnúť do formálneho aj neformálneho vzdelávania metódy, ktoré umožňujú študentovi rozvíjať osobnostné zručnosti vrátane kritického a analytického myslenia, tvorivosti a učenia sa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť, aby mladí ľudia mali prístup k vzdelávaniu o občianstve, aby sa im poskytli dôkladné poznatky o politických systémoch, demokracii a ľudských právach, a to aj prostredníctvom skúseností získaných v komunitách, s cieľom podporiť aktívnu občiansku participáciu.
---	--	---	--

<p>9. PRIESTOR A PARTICIPÁCIA PRE VŠETKÝCH Posilniť demokratickú participáciu a autonómiu mladých ľudí a poskytnúť špecializované priestory pre mládež vo všetkých oblastiach spoločnosti. Mladí ľudia sú nedostatočne zastúpení v rozhodovacích procesoch, ktoré sa ich týkajú, hoci ich angažovanosť je pre demokraciu rozhodujúca. Potrebujú prístup k fyzickým priestorom v ich komunitách na podporu ich osobnostného, kultúrneho a politického</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť, aby mladí ľudia mohli primerane ovplyvňovať všetky oblasti spoločnosti a všetky časti rozhodovacích procesov, od stanovovania agendy až po implementáciu, monitorovanie a hodnotenie prostredníctvom prístupných mechanizmov a štruktúr priateľských k mládeži, ktoré zabezpečia, že politiky budú 	<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšiť participáciu mládeže, a tým aj zastúpenie vo volebnom procese, ako aj vo volených orgánoch a iných rozhodovacích orgánoch na všetkých úrovniach spoločnosti. • Zabezpečiť fyzické zariadenia a infraštruktúry vedené mládežou nazývané mládežnícke priestory vymedzené tým, že sú autonómne, otvorené a bezpečné, prístupné všetkým, ponúkajúce profesionálnu podporu rozvoju a zabezpečujú príležitosti pre participáciu mládeže. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť, aby boli bezpečné virtuálne priestory pre mládež prístupné každému mladému človeku, aby poskytovali prístup k informáciám a službám, ako aj zabezpečiť príležitosti pre participáciu mládeže. • Zabezpečiť trvalo udržateľné financovanie, spoločné uznanie a rozvoj kvalitnej práce s mládežou s cieľom posilniť mládežnícke organizácie a ich úlohu v oblasti začlenenia, účasti a neformálneho vzdelávania. • Poskytnúť mladým ľuďom primerané a komplexné informácie priateľské k mládeži s cieľom umožniť participáciu
--	--	--	---

rozvoja.	reagovať na potreby mladých ľudí. <ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť rovnaký prístup ku každodennému rozhodovaniu pre všetkých mladých ľudí z rôznych prostredí. 		mládeže.
10. UDRŽATEĽNÁ ZELENÁ EURÓPA Dosiahnuť spoločnosť, v ktorej sú všetci mladí ľudia aktívni v oblasti životného prostredia, vzdelaní a schopní zmeniť ich každodenný život. Konzumácia v dnešnej dobe je pre životné prostredie neúnosná. Spoločnosť musí bojovať proti klimatickým zmenám a rastúcim environmentálnym hrozbám. Žiadna spoločnosť však nemôže vyriešiť problém, ktorý nie je ochotná uznať. Preto všetci, vrátane mladých ľudí, musia začať preberať zodpovednosť za svoje kroky a vplývať na život budúcich generácií. Dosiahnuť udržateľný stav nie je voľba, ale povinnosť.	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť, aby každý, vrátane mladých ľudí, poznal vplyv svojich činností na životné prostredie. • Posunúť celú spoločnosť, najmä mladých ľudí, smerom k tomu, aby mohli pôsobiť ako činitelia zmeny pre environmentálny a trvalo udržateľný rozvoj. • Zohľadniť vplyv každého rozhodnutia na životné prostredie a zároveň zabezpečiť, aby boli mladí ľudia zapojení do tvorby politiky trvalo udržateľného rozvoja na všetkých úrovniach. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšiť medzinárodnú spoluprácu s cieľom odstrániť produkciu a spotrebu škodlivú pre životné prostredie. <ul style="list-style-type: none"> • Podporovať a posilňovať príležitosti mladých ľudí dobrovoľne sa venovať životnému prostrediu. • Zabezpečiť, aby všetci najmä mladí ľudia, mali prístup k ekologickej infraštruktúre a mohli viesť udržateľný životný štýl. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozšíriť výskum a inovácie o ekologické riešenia a technológie.
11. MLÁDEŽNÍCKE ORGANIZÁCIE A EURÓPSKE PROGRAMY Zabezpečiť rovnaký prístup všetkým mladým ľuďom k mládežníckym organizáciám a európskym programom v oblasti mládeže, vybudovať spoločnosť založenú na európskych hodnotách a identite.	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť viditeľnosť a poskytnúť kvalitné informácie o mládežníckych organizáciách a európskych programoch pre mládež pre všetkých mladých ľudí. 	pre mládež lepšie prepojené so vzdelávacími systémami a boli uznané za aktérov podporujúcich zručnosti pre život a aktívne občianstvo. <ul style="list-style-type: none"> • Zvýšiť dostupnosť európskych mládežníckych programov, zabezpečiť, aby boli 	<ul style="list-style-type: none"> • Osloviť a podporovať marginalizovaných mladých ľudí, aby boli aktívni v mládežníckych organizáciách, mládežníckych skupinách a mládežníckych programoch EÚ. • Zvýšiť zdroje a rozšíriť ponuku grantov a rôznorodosť iniciatív, ktoré sú k dispozícii pre

<p>Mládežnícke organizácie a európske programy pre mládež zahŕňajú milióny mladých ľudí, aby podporili svoje aktívne občianstvo a rozvíjali svoje zručnosti pre život. Mládežnícke organizácie a európske programy pre mládež však zostávajú nedostatočne financované a chýba im uznanie a prístupnosť.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť dostatočné zdroje z programov EÚ pre mládežnícke organizácie na prípravu projektov a prístupu k štrukturálnej podpore na vykonávanie ich misií a na podporu ich práce. • Zabezpečiť, aby boli mládežnícke organizácie a európske programy 	<p>administratívne procesy priaznivé pre mladých, a poskytnúť podporu a kvalitné informácie všetkým účastníkom a žiadateľom.</p>	<p>mládežnícke organizácie a mládežnícke skupiny.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť účasť mladých ľudí na riadiacich procesoch európskych programov pre mládež.
---	---	--	--

6. Príloha 2 – Guide: Pomocné otázky k diskusiám ku konzultačným otázkam

Podtéma/ Cieľ mládeže #9	Konzultačné otázky	Navrhované otázky pre diskusie
<p>Zaistiť, aby mladí ľudia mali adekvátny vplyv na všetky oblasti života spoločnosti a všetky súčasti rozhodovacieho procesu, od nastavenia agendy až po implementáciu, monitoring a evaluáciu prostredníctvom dostupných mechanizmov a štruktúr, ktoré sú priateľské k mládeži, zaistiť aby politiky zodpovedali potrebám mladých ľudí</p>	<p>a/ Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo mladým ľuďom umožnené ovplyvňovať politiku a rozhodovacie procesy na všetkých úrovniach?</p>	<p>Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo mladým ľuďom umožnené ovplyvňovať politiku a vstupovať do všetkých fáz rozhodovacích procesov?</p> <p>Aké témy/ oblasti života spoločnosti sú pre mladých prioritou pre zapájanie, a ako sa môžu/ ako by sa mali zapojiť? Ako sa tieto priority líšia medzi rôznymi skupinami mladých ľudí? Aké formy angažovania považujú za dôležité? Akým výzvam mladí čelia, keď sa snažia ovplyvňovať tých, ktorí rozhodujú? Existujú formy zapájania do rozhodovacích procesov, ktoré považujú za dôležité, alebo také, ku ktorým menej inklinujú? Z akých dôvodov?</p> <p>Ako môže byť tvorba politiky priateľská k mladým? Aký druh mechanizmov a štruktúr môže zaistiť, aby politiky zodpovedali potrebám mladých? Ako by mali fungovať? Akí aktéri by mali byť zahrnutí do ich tvorby a realizácie?</p> <p>Ako tieto mechanizmy vytvoriť tak, aby boli priateľské a dostupné mladým?</p> <p>Ako môžu mladí priviesť tvorcov politik k zodpovednosti za realizáciu politik (monitoring)?</p> <p>Aké mechanizmy spätnej väzby a štruktúr pre zapájanie môžu byť zavedené do praxe pre mladých ľudí za účelom sledovania, ako ich participácia ovplyvnila politiky alebo aby mohli tieto politiky hodnotiť?</p> <p>Ako môžeme zaistiť, že požiadavky mladých ľudí prostredníctvom neformálnych mechanizmov participácie (napr. neformálne svojpomocné skupiny, protesty, online kampane apod.) majú dopad na rozhodovací proces?</p> <p>A tiež ako získavajú mladí ľudia zručnosti a znalosti aby mohli nechať zaznieť svoj hlas vo formálnom politickom</p>

		prostredí? (napr. v legislatíve, programoch apod.)
Zaistiť rovný prístup k bežným rozhodovacím procesom pre všetkých mladých ľudí z rôzneho sociálneho prostredia	b/ Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bol mladým ľuďom z rozličného prostredia umožnený prístup do rozhodovacieho procesu?	<p>Ktoré skupiny mladých ľudí majú najväčšie ťažkosti v prístupe k bežnému rozhodovaniu?</p> <p>Čo by sa malo spraviť, aby sme zvýšili prístup k rozhodovacím procesom?</p> <p>Ako môžeme angažovať mladých ľudí, ktorí nie sú súčasťou organizovaných štruktúr?</p> <p>Akým bariéram čelia mladí z rozličného prostredia keď usilujú o prístup k rozhodovacím procesom?</p> <p>Ako môžeme zasiahnuť mladých ľudí z rozličných prostredí?</p> <p>Čo môžu miestni /regionálni/ národní tvorcovia politik urobiť na podporu participácie mladých ľudí z rozličného prostredia? Kto by mal za to prevziať zodpovednosť? Aké politické zmeny sú potrebné?</p>
Zvýšiť participáciu mládeže a takto vyrovať jej zastúpenie vo volebných procesoch, vo volených orgánoch ako aj v ostatných rozhodovacích orgánoch na všetkých úrovniach v spoločnosti.	c/ Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo možné zvýšiť zastúpenie mladých ľudí v zastupiteľských a volených orgánoch?	<p>Kolko mladých ľudí je vo volených orgánoch vo vašom meste, krajine? Myslíte, že to stačí? Koľkí z nich sú ženy, alebo ľudia z menšinového prostredia?</p> <p>Kolko mladých ľudí volilo v posledných národných alebo európskych voľbách? Prečo si to myslíte?</p> <p>Čo by sa malo urobiť, aby sa zvýšil počet mladých ľudí, ktorí idú voliť vo voľbách? Čo môžu preto urobiť lokálne inštitúcie? Čo môžu preto urobiť európske inštitúcie?</p> <p>Čo by sa malo urobiť, aby sa zvýšil počet mladých ľudí, ktorí budú zvolení (napr. do parlamentu, alebo do obecného/mestského zastupiteľstva)? Kto by to mal urobiť?</p> <p>Aké opatrenia by mali byť prijaté za účelom zvýšenia zastúpenia mladých ľudí zo znevýhodnených skupín do volených orgánov na miestnej, národnej alebo európskej úrovni?</p> <p>Čo bráni mladým ľuďom v tom, aby kandidovali vo voľbách</p>

		<p>alebo boli zvolení zastupiteľských orgánov? (napr. právne/ústavné obmedzenia? stereotypy? nedostatok záujmu?) Ako môžu byť tieto bariéry určené? Kto by to mal urobiť?</p> <p>O akých rozhodovacích orgánoch sú mladí informovaní? Na lokálnej, národnej, európskej úrovni? Poznajú ich mladí ľudia? Ako o nich môžeme zvýšiť informovanosť a znalosť medzi mladými? Kto by to mal urobiť?</p>
<p>Zabezpečiť fyzické zariadenia a infraštruktúru ako tzv. mládežnícke priestory, ktoré budú autonómne, otvorené, bezpečné a prístupné pre všetkých, pričom budú tiež ponúkať profesionálnu podporu pre rozvoj a zaistenie príležitostí participácie mládeže.</p>	<p>d/ Aký druh fyzického vybavenia a infraštruktúry by mal byť dostupný pre mladých ľudí a aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo možné zaistiť, že budú autonómne, otvorené, bezpečné a dostupné?</p>	<p>Aký druh štruktúr a priestorov by mal byť dostupný pre mladých ľudí?</p> <p>Ako by mali byť manažované? Ako zabezpečiť, aby mládežnícke priestory boli vedené a prevádzkované mladými ľuďmi?</p> <p>Ako sú/ mali by byť mladí ľudia zahrnutí do manažovania týchto zariadení, infraštruktúry alebo priestorov?</p> <p>Ako by mali byť rozličné zariadenia formované na rozličných úrovniach, na lokálnej, národnej, alebo európskej?</p> <p>Ako zaistíme, aby boli autonómne, otvorené, bezpečné a dostupné pre všetkých mladých ľudí?</p> <p>Ako môžu byť využité skúsenosti z aktuálnej situácie súvisiacej s pandemickými opatreniami vo vzťahu k využívaniu priestorov a presunu aktivít do exteriéru využité pre zapojenie mladých z vylúčeného prostredia? Aké nové metódy a prístupy môžu v takomto prípade fungovať?</p> <p>Ako môžu lokálni / regionálni/ národní tvorcovia politik podporovať mládežnícke priestory? Kto by mal za to prevziať zodpovednosť? Aké politické zmeny sú potrebné na širšej politickej úrovni?</p>
<p>Zaistiť bezpečné virtuálne priestory dostupné pre všetkých mladých ľudí, ktoré poskytujú prístup</p>	<p>e/ Ako môžu byť využité virtuálne priestory a nástroje za účelom zvýšenia participácie mladých ľudí?</p>	<p>Ktoré virtuálne nástroje môžu byť využité za účelom zvýšenia participácie mladých?</p> <p>Akú úlohu by mali mať virtuálne nástroje vo zvyšovaní participácie mladých ľudí?</p>

<p>k informáciám a službám, ako aj príležitostiam pre participáciu mládeže.</p>		<p>Ako môžeme zabezpečiť, že virtuálne priestory a nástroje participácie sú dostupné, inkluzívne a bezpečné?</p> <p>Ako tieto virtuálne nástroje spájajú a prispievajú k formálnemu rozhodovaciemu procesu? Ako tieto priestory ovplyvňujú rozhodovacie procesy?</p> <p>Môžeme bojovať proti online nenávisným prejavom a falošným správam?</p> <p>Čo môžu lokálni/ regionálni/ národní tvorcovia politik urobiť aby podporili virtuálne priestory mladých? Kto by mal za to prevziať zodpovednosť? Aké politické zmeny sú potrebné na širšej politickej úrovni?</p>
<p>Zaistiť udržateľné financovanie, spoločenské uznanie a rozvoj kvalitnej práce s mládežou za účelom posilnenia mládežníckych organizácií a ich roly v inklúzii, participácii a neformálnom vzdelávaní.</p>	<p>f/ Aké opatrenia by mali byť prijaté, aby bolo možné rozvíjať tzv. <i>smart</i> prácu s mládežou tak, aby vhodne podporovala participáciu mladých ľudí?</p>	<p>Aké opatrenia by mali byť prijaté za účelom zaistenia adekvátneho a udržateľného financovania práce s mládežou/ mládežníckych organizácií s cieľom podpory participácie mládeže?</p> <p>Ako môžeme zviditeľniť rolu pracovníkov s mládežou v podpore participácie mládeže? Ako ju môžeme priviesť do spoločenského mainstreamu (mimo mládežníckeho sektora)? Aké politické opatrenia môžu pomôcť?</p> <p>Ako môže práca s mládežou prispieť k prekonaniu digitálnej priepasti medzi mladými ľuďmi? Aké politické opatrenia by mohli pomôcť?</p> <p>Aký druh digitálnych zručností potrebujú pracovníci s mládežou aby mohli podporovať participáciu mladých ľudí?</p>
<p>Poskytovať informácie, ktoré sú priateľské mladým ľuďom, zároveň sú relevantné a vyčerpávajúce, ako aj vyvíjané mladými ľuďmi za účelom umožnenia participácie mládeže.</p>	<p>g/ Aké opatrenia by mali byť implementované, aby bolo možné zaistiť pre mladých ľudí prístup k <i>youth-friendly</i>, relevantným a komplexným informáciám na to, aby mohli participovať v rozhodovacích procesoch</p>	<p>Ako môžeme zaistiť, že informácie dostupné pre mladých ľudí sú dôveryhodné, spoľahlivé a mladí ľudia majú zručnosti aby ich dokázali spracovať?</p> <p>Ako zabezpečiť, aby informácie zamerané na mladých ľudí boli pre nich dostupné a užitočné?</p> <p>Aké opatrenia by mali byť prijaté na pomoc mladým ľuďom a mládežníckym organizáciám za účelom tvorby informácií, ktoré sú priateľské k mladým a zároveň spoľahlivé?</p>

	<p>a v spoločnosti vôbec?</p>	<p>Ako by mali byť uchopené riziká participácie v digitálnom priestore? (napr. nadmerný čas trávený pred obrazovkou, závislosť na internete, kyberšikana, šírenie falošných správ, propaganda, nenávistné prejavy (hate speech), online násilie a násilná radikalizácia, ohrozenie súkromia, vrátane neoprávneného použitia a zneužitia dát a ostatné formy potenciálneho ublíženia).</p> <p>Ako vieme zaistiť, aby mladí ľudia boli vybavení zručnosťami pre „filtrovanie“ informácií?</p> <p>Čo by mali lokálni / regionálni / národní tvorcovia politik urobiť na podporu informovanosti mládeže? Kto by mal byť za to zodpovedný? Aké politické zmeny sú potrebné na širšej politickej úrovni?</p>
--	-------------------------------	--

7. Príloha 3 – Socio-demografická štruktúra mladých zapojených do kvalitatívnych konzultácií

Pohlavie	Muži	140
	Ženy	203
Vek	Do 16 rokov	105
	16 – 18 rokov	103
	19 – 25 rokov	89
	26 – 30 rokov	18
	Neuvedené	28
Zdravotné znevýhodnenie	Áno	2
	Nie	341
Etnicita	Väčšinová etnická skupina	256
	Menšinová etnická skupina	87
Vidiecke prostredie	Vidiak	167
	Mesto	176
	Veľké mestá (Ba, KE)	0
Status	Študent	260
	NEET	2
	Ostatní	81